

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Denisa Veselá

Zájem nezletilého dítěte ve střídavé a výlučné porozvodové péči

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Zájem nezletilého dítěte ve střídavé a výlučné porozvodové péči“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 23. 3. 2016

.....

Denisa Veselá

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za pomoc, odborné rady a vstřícný přístup.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	5
1 ÚVOD	6
2 Porozvodová péče	8
3 Osobní péče	13
3.1 Střídavá péče	14
3.2 Výlučná péče.....	15
3.3 Společná péče.....	16
3.4 Kritéria pro rozhodnutí.....	16
4 Nezletilé dítě.....	19
4.1 Pojem.....	19
4.2 Nezletilé dítě a právní jednání.....	19
5 Zájem dítěte	21
6 Participační práva dítěte.....	23
6.1 Pojem.....	23
6.2 K jednotlivým participačním právům dítěte.....	24
6.3 Zjišťování názoru dítěte	26
6.4 Účast dítěte v mediaci	27
7 Vývoj judikatury.....	28
7.1 Komunikační bariéra a absence spolupráce o střídavé péči mezi rodiči	29
7.2 Nesouhlas rodiče/rodičů se střídavou péčí.....	32
7.3 Další překážky pro střídavou péči	34
7.4 Nové pojetí střídavé péče	35
7.5 Vývoj interpretace zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu.....	36
8 Rodinná mediace	39
8.1 Rodinná mediace v rámci osobní péče.....	40
8.2 Právní úprava mediace	41
9 Cochemská praxe.....	43
9.1 Počátky Cochemské praxe.....	43
9.2 Jak Cochemská praxe funguje.....	44
9.3 Výhody Cochemské praxe.....	46
9.4 Cochemská praxe v české legislativě	47
10 ZÁVĚR.....	50
11 LITERATURA	52
12 SHRNU TÍ	56
13 SUMMARY	57
14 SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV.....	58
15 LIST OF KEY WORDS.....	59

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

LZPS	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ÚPD	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí České a Slovenské Federativní Republiky o sjednání Úmluvy o právech dítěte, publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí

1 ÚVOD

Téma diplomové práce na střídavou a výlučnou péči z pohledu zájmu nezletilého dítěte jsem si vybrala hned z několika důvodů. Jednak pro svou povahu, toto téma nabízí prostor pro individuální uvážení, kde dojít k jednotnému názoru je velmi těžké. Jelikož je mi tato problematika rodinného práva blízká, domnívám se, že je pro mou diplomovou práci přínosem právě osobní životní zkušenost. Mohu jen potvrdit, že se jedná o tak citlivou oblast práva, kde je opravdu těžké se držet a vycházet ze striktních zákonných pravidel. Proto se v těchto případech právo neobejde bez některých sociálních disciplín a pracuje při procesu s nimi. Ve své práci se budu zabývat především aktuální právní úpravou, nicméně považuji za nezbytné vycházet a hledat východiska z předchozí úpravy zákona o rodině. Stěžejní pro tuto oblast je zejména judikatura Ústavního soudu a jeho východiska, jež považuji za relevantní pro svou práci a které zmíním. Cílem diplomové práce je zjištění, jaká práva a jaké postavení má nezletilé dítě v procesu rozhodování o porozvodové péči. Pozornost je věnována zejména zájmu dítěte a jeho způsobilosti ovlivnit výsledek řízení. S ohledem na příchod nového občanského zákoníku se zaměřím i na skutečnost, zda v tomto směru došlo k posílení práv dítěte a poskytl účinnější řešení na otázky, se kterými se musela zabývat soudní praxe. Kapitulu věnuji také rodinné mediaci, o které se domnívám, že jí není věnováno v praxi tolik pozornosti než kolik by si zasloužila. Velice mě zaujala i koncepce německé Cochemské praxe, o kterou se začala zajímat i česká odborná veřejnost a která dle mého názoru je pro řešení aktuální problematiky zajímavou inspirací. Proto jsem pozornost věnovala i případné možnosti přijetí myšlenek Cochemské praxe do českého právního prostředí.

Pro svou diplomovou práci jsem zvolila v první řadě metodu popisnou, neboť je nezbytné uvést přehledně celou problematiku a rovněž metodu srovnávací. Pro uvedení do problematiky jsem vycházela z monografií věnující se rodinnému právu a také z komentáře, který text doplnil nebo více upřesnil. Odborných publikací podle nové právní úpravy zatím není tolik, je třeba pracovat i s publikacemi věnované předchozí právní úpravě, ale pro účely diplomové práce mi tyto dostupné prameny dostatečně postačily. Při analýze tématu a právní úpravy budu ve své práci vycházet z vývoje soudní judikatury, o které se domnívám, že je nejlepší cestou, jak poukázat na problematiku zákonné úpravy, tendence v rozhodování soudní praxe a vývoj ve stanoviscích s ohledem na změnu pohledu na rodičovskou výchovu. Z toho, co jsem již uvedla, je zřejmé, že soudní judikatura je v této oblasti pro soudce velmi důležitá, neboť jsou v nich právě stanovena určitá vodítka, která jak se ukáže, musí být brána v potaz u každého případu individuálně. Proto je těžké nastavit jednotný systém, který by uspokojil zájmy všech a zachoval tak právní jistotu

rozhodnutí.

Členění kapitol se odvíjí od vysvětlení základních pojmů, kterým je věnována diplomová práce, přes uvedení do jádra problematiky aplikační praxe a následné návrhy na řešení. V závěru shrnu výsledek analýzy a návrhy de lege ferenda.

Problematika týkající se otázek osobní péče a nezletilých dětí je velice problematická a obsáhlá, zasahující i do oblastí mimo právní. Nejen mezi odbornou veřejností je na ní nahlíženo různými pohledy, ale i ve společnosti působí řádu emocí, což v takové věci nepokládám za nic neobvyklého. Pro další výzkum zabývat se alternativními metodami řešení rodinných konfliktů, které by pomohly zefektivnit soudní řízení, tedy jaká opatření by přicházela v úvahu, aby zájem dítěte byl skutečně naplněn.

2 Porozvodová péče

Ve své diplomové práci se budu zabývat svěřením dítěte do péče rodičů po rozvodu. Na úvod bych proto začala krátkým exkurzem o právní úpravě rozvodu, obsaženou v § 755 a násl. zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, dále již jen „ObčZ“. Rozvod je způsob zániku manželství za trvání života manželů na základě tzv. *kvalifikovaného rozvratu*, jenž je charakterizován délkou, intenzitou a dále již nelze očekávat obnovení manželského soužití. Zákon rozlišuje dvě varianty průběhu rozvodového řízení. Za první, řízení o rozvodu, kde se příčina rozvratu zjišťuje a důvod rozvratu musí být také prokázán § 756 ObčZ, nebo jej nezjišťuje. Soud nezjišťuje existenci rozvratu v případech, kdy byl návrh na rozvod manželství podán manželi společně, přesněji řečeno, kdy se jeden z manželů k návrhu připojil a dále jsou splněny zákonné požadavky § 757 ObčZ.¹

V souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva a včlenění rodinně právní úpravy do občanského zákoníku, nedošlo oproti předchozí právní úpravě zákona č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů, dále již jen „ZOR“ k podstatným hmotněprávním změnám.²

Dočasnou překážkou, která by v určitém případě bránila rozvodu manželství je tzv. *tvrdostní klauzule*, obsažená v § 755 odst. 2 ObčZ.³ U nezletilého nesvéprávného dítěte je stanovena zvláštní ochrana dvěma aspekty. Za první, manželství nemůže být rozvedeno, bylo-li by v rozporu se zájmem nezletilého dítěte, daným zvláštními důvody. Za druhé, soud manželství nerozvede do doby, než rozhodne o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu dle § 755 odst. 3 ObčZ, tedy rozvodové řízení a řízení ve věcech péče soudu o nezletilé probíhá samostatně.⁴ Důvodem, proč řízení o rozvod a řízení péče soudu o nezletilé běží odděleně je zamezení dlouhodobě se vleknoucím sporům o děti po rozvodu a předcházet tak nejistému osudu o jejich péči. Vzájemný vztah mezi těmito řízeními zákon blíže neřeší, nicméně soud by neměl rozhodnout dříve, než bude zahájeno řízení o rozvod manželství. Pokud by uplynula od vydání rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilému dítěti do rozvodu manželství delší doba, soud, jenž rozhoduje o rozvodu, také posoudí, zda v mezidobí nedošlo k podstatné změně poměrů a obrátí se v tomto případě znovu na opatrovnícký soud, aby ve věci znovu rozhodl s ohledem na nové skutečnosti.⁵

Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé může být zahájeno jak na návrh rodičů tj. návrhem na úpravu poměrů k nezletilému dítěti a návrhem na rozvod manželství, tak i bez návrhu,

¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 85.

² HOLÁ, Lenka. In HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 50.

³ HRUŠÁKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 85.

⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 126.

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1014.

byl-li podán pouze návrh na rozvod manželství. Až po vydání rozhodnutí opatrovnickým soudem, může být nařízeno jednání ve věci rozvodu.⁶

Prioritním hlediskem pro činnost soudu a jiných orgánů v rámci řízení musí být zájem nezletilého dítěte. Pro naplnění tohoto cíle soud vede rodiče k smírnému řešení, například s pomocí využití alternativních metod řešení sporů. Dále vede rodiče i k řádnému plnění povinností při péči o nezletilého a činí nezbytná opatření. O vhodnosti a účelnosti opatření zpravidla zjistí názor od orgánu sociálně-právní ochrany dětí, neboť je to právě on, kdo je nejlépe obeznámen s poměry dítěte.⁷

Soud uspořádá povinnosti a práva rodičů k dítěti na dobu po rozvodu, tj. rozhodne, komu bude dítě svěřeno do péče a který z rodičů a v jakém rozsahu se podílí na výživě dítěte, buď autoritativním rozhodnutím dle pravidel ustanovení § 906 a násl. ObčZ, nebo v praxi vítanější cestou je, že schválí dohodu rodičů. Před schválením dohody je však nutné, aby soud posoudil, zda je v souladu se zájmem dítěte. Pakliže soud neshledá nic, co by zájmu dítěte odporovalo, dohoda nabývá platnosti schválením soudem. Soud schvaluje dohodu rozsudkem, proti kterému není odvolání přípustné.⁸ Pro rozhodnutí a dohody týkající se výkonu rodičovských povinností a práv je typické, že nezakládají překážku věci rozsouzené a jsou vydávány pod klauzulí *rebus sic stantibus*.⁹ Klauzule *rebus sic stantibus* tedy prolamuje zásadu překážky věci rozsouzené, jenž ve svém důsledku znamená, že dojde-li ke změně poměrů v oblasti rodičovských povinností a práv, soud jej může upravit odlišným způsobem, než jak o nich rozhodl v původním rozhodnutí, a to i bez návrhu.¹⁰

O úpravě poměrů pro dobu po rozvodu rozhoduje opatrovnický soud, zatímco o osobní péči, o výživném a případně o styku s nezletilým dítětem je záležitostí soudu péče o nezletilé. Úpravou poměrů se rozumí stanovení „[...]výkonu povinností a práv rodičů vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a o vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým nespěvným dětem.“¹¹ Rodiče jsou si ve výkonu práv a povinností vůči dítěti rovni. Rodičovská práva a povinnosti jsou oprávnění rodiče vykonávat pouze ke svému nezletilému dítěti.¹²

---

⁶ Tamtéž s. 1014.

⁷ POHL, Tomáš. In WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část-Řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 457.

⁸ FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ, ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 10-11.

⁹ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva-Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1999, s. 68.

¹⁰ KOTRECOVÁ, Alexandra. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, s. 311.

¹¹ HRUŠÁKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 86.

¹² KOTRECOVÁ. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol.: *Manželství...*, s. 306.

Okruh účastníků stanoví § 6 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dále jen „ZŘS“, tedy rodiče a nezletilé dítě, zastoupené kolizním opatrovníkem, zpravidla orgánem sociálně-právní ochrany dětí dle § 469 ZŘS, dále již jen „OSPOD“.¹³

Nový občanský zákoník změnil systematiku úpravy o poměrech rodičů k dítěti na rozdíl od § 25 ZOR se péče, výživa a styk s dítětem v nové právní úpravě nachází na více místech. Osobní péči po rozvodu najdeme v § 906 až § 907 ObčZ, vyživovací povinnosti rodičů k dětem pak v § 910 až § 919 ObčZ, včetně společných ustanovení o výživném § 921 až § 923 ObčZ, a osobní styk rodiče s dítětem v § 887 až § 891 ObčZ.¹⁴

Institut dohody rodičů, je způsob, jak nahradit rozhodnutí o úpravě porozvodové péče, jenž pro svou platnost vyžaduje schválení soudem dle § 906 odst. 2 ObčZ. Dohoda může upravovat pouze otázku svěřeni dítěte do péče a rovněž výši výživného. Soud dohodu schválí, pokud bude v souladu se zájmem dítěte.¹⁵ Dohoda je v praxi vítanější než autoritativní rozhodnutí soudu, neboť odráží představy rodičů a tím zajišťuje větší stabilitu, řádný výkon a spokojenost na obou stranách. Z tohoto důvodu zákon upravuje pomocná vodítka, jak k takovému preferovanému řešení má soud rodiče vést a podporovat. Rodič, který zaujímá odmítavý postoj spolupracovat na dohodě ve věcech týkající se záležitostí dítěte, může být vypovídajícím hlediskem o jeho výchovných předpokladech.¹⁶

Režim výkonu rozhodnutí, týkající se neplnění povinností a práv plynoucí z rodičovské odpovědnosti, které byly stanoveny buď v soudem schválené dohodě, nebo v samotném autoritativním rozhodnutí je upraven v § 500 - § 505 ZŘS o výkonu rozhodnutí o péči nezletilých dětí. Tyto ustanovení stanovují následky pro rodiče, jenž neplní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči nebo úpravě styku s dítětem, přestože byl rodič o následcích neplnění svých povinností řádně poučen.¹⁷

Je-li vyřešena otázka osobní péče, soud se dále zabývá návrhem rodičů na úpravu styku s dítětem a nepečujícím rodičem. Právo na úpravu styku má rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do jeho osobní péče. Takové právo nemá rodič, kterému bylo dítě svěřeno do střídavé péče. Rodiče také mohou žádat, aby styk upraven nebyl. V takovém případě je součástí rozsudku výrok, že k úpravě styku rodiče s dítětem nedošlo.¹⁸ Pokud se rodiče na styku s dítětem nedohodnou, soud autoritativně rozhodne. Soud může výjimečně styk omezit nebo zakázat z vážných důvodů, vyžaduje-li to zájem dítěte. Tento zásah do práva rodiče musí být řádně zdůvodněn. Důvodem

¹³ POHL. In WINTEROVÁ, Alena a kol.: *Civilní právo procesní...*, s. 457-458.

¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1013-1014.

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 129.

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1015.

¹⁷ FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ, ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014, s. 26-27.

¹⁸ KOTRECOVÁ. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol.: *Manželství...*, s. 309-310.

pro omezení nebo zákaz styku však nemůže plynout na základě hodnocení kvality vztahu mezi rodiči a tudíž důvodem, který by soud opravňoval zasáhnout do práva rodiče na styk s dítětem. Pokud rodič navádí dítě proti druhému rodiči a soud má takový vliv rodiče za prokázaný, může poučit a upozornit takového navádějícího rodiče na možnost změny osobní péče.¹⁹ Jde o případy, jenž naplňují ustanovení o změně poměrů. O změnu poměrů se jedná v případě, kdy jeden rodič brání opakovaně a bezdůvodně ve styku s druhým rodičem, jenž je k tomuto styku oprávněn. Taková skutečnost vyžaduje nové rozhodnutí o výchovném prostředí právě z důvodu změny poměrů. K rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilým dětem dochází v případě, nastane-li podstatná změna v poměrech mezi rodiči a dětmi, jenž musí být u soudu prokázána.²⁰

Na závěr této kapitoly bych ráda upozornila na rozdíl ve významu pojmů, jenž upravoval zákon o rodině a které se s příchodem nového občanského zákoníku obsahově změnilo. Prvním případem je výchova a péče, která předchází úprava v zákoně o rodině užívala a tyto pojmy nesprávně zaměňovala. Místo skutečného svěřením do osobní péče, hovořil zákon o rodině v § 26 o svěřením do výchovy, ale v podstatě znamenal svěřením do osobní péče.²¹ „*Péčí o dítě, která se týká jeho osoby lze definovat jako osobní, každodenní péči o dítě. Výchovu lze definovat jako ovlivňování dítěte v nejširším slova smyslu.*”²² V diplomové práci, vycházím z terminologie nové. Hovořím-li však o osobní péči a cituji-li z rozhodnutí Ústavního soudu, zachovávám terminologii podle úpravy, účinné v době rozhodnutí.

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině účinný do roku 31. 12. 2013 označoval soubor práv a povinností rodičů k dětem jako *rodičovskou zodpovědnost*. Nový občanský zákoník vypustil písmenko (z) a nahradil jej synonymem *rodičovská odpovědnost*, avšak s širším obsahem. Zákon nespojuje v případě nesplnění povinnosti žádnou sankci, ale pouze stanovuje požadavek na odpovědné a řádné plnění povinností a výkon práv. Výraz povinnosti zákon klade před práva pro jejich význam ve vztahu k dítěti, které již není považováno za pouhý předmět zájmu a ochrany.²³

V této souvislosti je třeba zmínit rozdíl mezi péčí o dítě a osobní péčí. Péče o dítě obsahuje zejména „[...] *péči jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, která směřuje ke rozhodování o dítěti v rámci osobní péče a ke zajištění zejména běžných záležitostí.*”²⁴ Zatímco osobní péče představuje dělení na péči výlučnou, střídavou, nebo společnou.²⁵

¹⁹ KOTRECOVÁ. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol.: *Manželství...*, s. 309-310.

²⁰ FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ, ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 14.

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství, Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 121.

²² WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 913.

²³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 372.

²⁴ WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 913.

²⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 188.

Na závěr je nutné ještě se vypořádat s otázkou poměru rodičovské odpovědnosti a střídané, resp. výlučné péče. Rodičovská odpovědnost náleží každému rodiči a rozvodem manželství se těmto nositelům rodičovské odpovědnosti na jejím obsahu ničeho nemění. Mění se však výkon jednotlivých povinností a práv, které spadají do rodičovské odpovědnosti.²⁶ Jde o tzv. *faktické omezení rodičovské odpovědnosti* soudním rozhodnutím, spočívající v omezení výkonu povinností a práv rodičů z ní vyplývajících, v souvislosti s úpravou osobní péče o dítě.²⁷

---

²⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. *Právník*, 2015, roč. 154, č. 2, s. 106.

²⁷ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 874.

3 Osobní péče

Jednotlivé formy osobní péče navazují na předchozí právní úpravu zákona o rodině a nadále občanský zákoník rozlišuje péči střídavou, výlučnou a společnou.²⁸

Po rozvodu soud určí, který z rodičů bude nadále o dítě pečovat. Náplní práce soudu v rozhodování o svěřeni do péče je takový, že stanoví, s kým bude dítě žít ve společné domácnosti a kdo bude rozhodovat o běžných záležitostech dítěte. Osobní péče je součástí rodičovské odpovědnosti, jak stanoví i zákonná úprava v § 858 a § 865 a násl. ObčZ, a proto rozhodnutím soudu o svěřeni do péče dochází k *faktickému omezení rodičovské odpovědnosti*. Předpokladem pro rozhodnutí soudu o péči je, aby rodič byl nejen nositelem, ale také vykonavatelem rodičovské odpovědnosti, přinejmenším její části.²⁹

Soud při svém rozhodování se řídí zásadami, vyplývající zejména z čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, dále již jen „ÚPD“³⁰, ze kterého vyplývá právo dítěte na péči obou rodičů a z čl. 9 ÚPD, chránící právo rodičů, aby nebylo dítě od nich proti vůli odděleno. Na ústavní úrovni se chrání rodina, rodičovství a práva rodičů v čl. 32 a čl. 10 odst. 2 LZPS.³¹

Zákon ve svém znění neupravuje určitou předlohu o úpravě poměrů rodičů k dětem, který by zajistila ideální rodinný život. To není ani možné, neboť se v těchto záležitostech musí přistupovat pro svou povahu individuálně.³² Již Ústavní soud na toto téma vyjádřil názor, že v praxi zažitý model fungování vztahů mezi rodiči žijící odděleně a nezletilými dětmi, nemohou být aplikovány orgány veřejné moci u každého případu, týkající se nezletilého dítěte bez ohledu na posouzení konkrétního zájmu nezletilého dítěte, jenž je předním hlediskem pro jakoukoli činnost, týkající se dětí při rozhodování o uspořádání vztahů mezi rodiči a dětmi.³³

Náležitosti a obsah každého výroku rozhodnutí, upravující poměry nezletilého na dobu po rozvodu obligatorně upravuje otázku, komu bude dítě svěřeno do péče na dobu po rozvodu, a za druhé, v jakém rozsahu a výši bude případně plnit rodič výživné.³⁴

Rozhodnutí musí být dále soudem náležitě odůvodněno a opřeno o argumenty, z jakého důvodu takto soud rozhodl. Nejčastěji své rozhodnutí staví a odůvodňuje citovými vazbami na jednotlivého rodiče, případně trvajících spory mezi rodiči, vypořádává se s doporučením

---

²⁸ Tamtéž s. 1018.

²⁹ Tamtéž s. 1014.

³⁰ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí České a Slovenské Federativní Republiky o sjednání Úmluvy o právech dítěte, publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991

³¹ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

³² HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1018.

³³ nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03

³⁴ RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva-Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1999, s. 66-67.

opatrovníka nebo soudního znalce a vyjádřeným názorem dítěte, kterému věnuje patřičnou pozornost.³⁵

3.1 Střídavá péče

Institut střídavé péče (resp. střídavé výchovy), jako jedna z forem péče o dítě, byla do zákona o rodině vtělena novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb. s účinností od 1. 8. 1998.³⁶ Ustanovení § 26 odst. 1 zákona o rodině po novele znělo „*Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.*”³⁷, k němuž dále tato novela zákona připojila odstavec druhý „*Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.*”³⁸ Současná právní úprava zakotvuje střídavou péči v § 907 odst. 1 ObčZ „*soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; [...].*”

Občanský zákoník nestanovuje odlišné podmínky pro svěření dítěte do střídavé péče, proto aplikujeme pro střídavou péči stejná kritéria jako při svěření do péče jednoho z rodičů, která jsou zakotvena v § 907 odst. 2 ObčZ. Pro konkrétní volbu formy péče je nutný individuální přístup, neboť pro každé dítě nemusí být určitá forma vhodná, z tohoto důvodu nelze určit obecný prototyp porozvodového uspořádání. Soud musí v každém případě řádně odůvodnit, z jakého důvodu konkrétní formu osobní péče zvolil.³⁹

Střídavá péče spočívá v tom, že o dítě je pečováno, jak matkou, tak i otcem, po určité časové období, které se odvíjí dle věku, osobnosti, potřeb dítěte, vzdálenosti bydliště rodičů atd.⁴⁰

Soud může nařídit střídavou péči i proti vůli jednoho z rodičů, resp. proti vůli jednoho z rodičů, který žádal o svěření dítěte do své péče. Soud však nařídit střídavou péči nemůže v případě, pokud jeden z rodičů neprojevuje zájem osobně se o dítě starat.⁴¹

Střídavou péči si mohou rodiče dohodnout. Aby taková dohoda byla vykonatelná, musí být schválena soudem podobně jako v případě dohody o výkonu rodičovských povinností a práv. Nedokáží-li se dohodnout, autoritativně rozhodne soud. Rozhodnutí o střídavé péči musí obsahovat výrok o výživném, určení, kde bude dítě trvale pobývat, který z rodičů bude pobírat

³⁵ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1019.

³⁶ Tamtéž s. 1019.

³⁷ zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 91/1998 Sb. účinném ke dni 1. 8. 1998

³⁸ Tamtéž

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1019.

⁴⁰ Tamtéž s. 1019-1020.

⁴¹ KOTRECOVÁ. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol.: *Manželství...*, s. 308.

rodičovské dávky a který uplatní slevu na dani.⁴² Soud však musí zkoumat odmítající důvod spolupráce na dohodě u rodiče, a zda vůbec střídavá péče, o níž autoritativně rozhodne soud, bude ještě vůbec v zájmu dítěte, když rodiče nejsou ani v této fázi schopni se společně dohodnout.⁴³

Zákon tedy dohodu o střídavé péči rodičů nevyžaduje. Dohodnou-li se rodiče, soud jejich dohodu posoudí, přičemž není vázán jejím obsahem a při svém rozhodování bere v potaz zájem dítěte a další okolnosti, o kterých se budu následně podrobněji zabývat. Rozhodnutí musí nejen odpovídat aktuálnímu stavu, ale také musí sledovat perspektivu péče. Dojde-li k podstatné změně poměrů, která by znamenala, že by ve věci mělo být rozhodnuto jinak nebo již takové rozhodnutí nemůže obstát, soud vydá nové rozhodnutí, aniž by tomu bránila překážka věci rozsouzené.⁴⁴ „Soud může dohodu o střídavé péči buď schválit, nebo neschválit, ale nemůže ji schválit s dodatky nebo podmínkami“.⁴⁵

3.2 Výlučná péče

Výlučná péče znamená, že dítě je svěřeno do péče jednomu z rodičů, s nimž žije v domácnosti, který rozhoduje o běžných záležitostech dítěte. Nepečujícímu rodiči nicméně zůstává zachována rodičovská odpovědnost se všemi povinnostmi a právy, pouze však s modifikovaným výkonem. Avšak na podstatných záležitostech týkající se dítěte se musí vždy společně dohodnout, nebo o nich rozhodne soud. Vůči dítěti je nadále povinen plnit vyživovací povinnost a má právo se s dítětem osobně stýkat. Nastane-li podstatná změna poměrů, i zde je možná změna dohody nebo již učiněného soudního rozhodnutí, a to i bez návrhu.⁴⁶

V posledních deseti patnácti letech se pohled na rodičovskou péči změnil. Změna společenského stylu života, rostoucí angažmá otců v péči o děti, boom lidských práv bezesporu ovlivnilo i sféru soudní rozhodovací praxe. Před asi dvaceti, kdy střídavá péče ještě nebyla uzákoněna, byla výlučná péče typickou formou porozvodového uspořádání. Nyní se od tohoto trendu s ohledem na uzákonění střídavé péče a soudní judikatury ustupuje, přesto je v společnosti přítomna stále velká část mužů, kteří nemají výhrady vůči péči matek, nebo jim postačuje občasný styk a ve skutečnosti tedy o střídavou péči nestojí.⁴⁷

Soud při rozhodování kterému rodiči dítě svěří, vychází vedle prioritního hlediska zájmu dítěte, dále z hledisek stanovených v § 907 ObčZ. Soud bude zohledňovat zejména to, který

---

⁴² Tamtéž s. 309.

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1020.

⁴⁴ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo ...*, s. 200.

⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1021.

⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo ...*, s. 199-200.

⁴⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 44.

z rodičů dosud o dítě převážně pečoval, který z rodičů vykazuje lepší výchovné předpoklady a který z rodičů zaručuje příznivý průběh budoucí spolupráce a komunikace s druhým rodičem na výchově nebo styku dítěte. Soud přihledne i na vyjádřený názor dítěte.⁴⁸

3.3 Společná péče

V praxi byt' málokdy využívaná forma péče, kdy se o dítě po rozvodu starají oba rodiče stejnou měrou. Soud o společné péči nerozhoduje autoritativně, ani proti vůli jednoho z rodičů, neboť zákon v § 907 odst. 1 ObčZ výslovně stanovil podmínku předem daného souhlasu obou rodičů.⁴⁹ Soud může tedy pouze schválit dohodu uzavřenou mezi rodiči, bude-li v souladu se zájmem dítěte. V žádném případě soud není povinen dohodu schválit, bude-li zájmu dítěte odporovat. V praxi se řeší otázka, zda v případě schválení dohody o společné péči může soud sám stanovit i výživné, pokud se na něm rodiče nedohodnou. Souhlasím s tím názorem ve smyslu, že pokud rodiče se společnou péčí souhlasí, nevidím důvod, proč by se nemohli dohodnout ani na výživném. Jednostranné stanovení výživného soudem, se kterým jeden z rodičů nemusí souhlasit, by mohlo narušit výhody, které dohoda obnáší. Proto soud může dohodu rodičů schválit, pouze pokud rodiče budou dohodnuti vedle společné péče i na výživě dítěte.⁵⁰

3.4 Kritéria pro rozhodnutí

Kritéria a pravidla pro svěřením dítěte do péče jsou stanovena v § 907 ObčZ. Z § 907 ObčZ navíc nevyplývá pravidlo, jaké péči by soud měl dávat prioritní postavení při svém rozhodování. Takový úkol je na soudech, aby v na základě zjištěného skutkového stavu rozhodly. Prioritním hlediskem přitom musí vždy být zájem dítěte. Zájem a potřeby konkrétního dítěte je proto třeba posuzovat individuálně se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě.⁵¹

V odst. 1 § 906 ObčZ zákon stanoví základní kritérium, ke kterému soud přihlíží v rámci rozhodování soudu o porozvodové péči o nezletilé dítě, jímž je vztah dítěte ke každému z rodičů, k sourozencům, eventuálně i k prarodičům. Zjistí-li soud, že dítě jednoho či oba rodiče odmítá, je třeba nadále zkoumat důvod. Bude-li to vhodné, třeba i s účastí dítěte, lze využít k tomuto účelu činnost mediátora nebo rodinného terapeuta. Pokud naopak dítě projevuje pozitivní vztah k oběma rodičům, není až na výjimečný důvod rozhodnout jinak než pro formu střídavé, nebo výlučné péče s nadstandardním stykem.⁵²

---

⁴⁸ FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ, ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozpody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 15-16.

⁴⁹ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo ...*, s. 201.

⁵⁰ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1021.

⁵¹ usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15

⁵² HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1015.

Podrobnější kritéria zákon rozvádí demonstrativním výčtem v § 907 odst. 2, odst. 3 ObčZ. Kritéria jsou pro všechny formy osobní péče společná, text zákona hovoří množným číslem „o svěřeni dítěte do péče rodičů,“ čímž myslí tedy všechny tyto formy. Uplatňují se tedy v rámci posuzování jak u výlučné, tak střídavé a společné péče. Tato kritéria, jenž dlouhodobě zastávala soudní praxe, zmíněná rovněž v judikatuře, z nichž nejvýznamnějším bezesporu patří zájem dítěte jako obecné kritérium právní úpravy o vztazích mezi rodiči a dětmi.⁵³

Nová právní úprava z § 26 odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb. o rodině ve znění zákona č. 91/1998 Sb. účinném ke dni 1. 8. 1998 „*Soud přibližně rovněž [...] též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.*“, nepřevzala kritérium hmotného zabezpečení rodiče a jeho bytových poměrů, protože nyní je předním hlediskem zájem dítěte, zejména jeho citová stránka a zázemí.⁵⁴

*„Kromě pohledu do minula mají být nově zohledněny i faktory budoucí, tj. je třeba zjišťovat, u kterého z rodičů bude dítě lépe zajištěno, a to zdaleka ne jen po stránce hmotné. I tady totiž jde o zájem dítěte na dalším příznivém vývoji.“*⁵⁵

Vedle osobnosti dítěte a výchovné schopnosti rodičů a další uvedená hlediska v § 907 odst. 2 ObčZ je zdůrazněna i potřeba zachování stálosti výchovného prostředí, kterou představuje dosavadní péče rodiče o dítě, jenž také vykazuje předpoklad pro zajištění zdravého a úspěšného vývoje. Soud musí toto hledisko hodnotit *perspektivně*, ve smyslu, jaké bude budoucí výchovné prostředí u rodiče, který zpravidla dosud pečoval o výchovu v širším slova smyslu a zda takový rodič bude i nadále zajišťovat zdravý a úspěšný vývoj dítěte. Soud v tomto případě zjišťuje výchovnou schopnost rodiče, citovou vazbu a osobnost dítěte znaleckým posudkem.⁵⁶

Vedle práva dítěte na péči obou rodičů a styk zakotvuje odstavec 3 také právo nepečujícímu rodiči na informaci, například o jeho zdravotním stavu, školních výsledcích, kroužcích apod. Právo na informace rodiče bylo zákonodárcem výslovně do zákona vloženo za účelem zajištění tohoto práva pro rodiče právě za situace, kdy stále v porozvodovém řízení nepanují přátelské vztahy, nebo se rodič nemůže stýkat s dítětem z objektivních důvodů. Pokud se rodiče tolerují, jsou tyto informace podávány buď rodičem, nebo samotným dítětem. Druhý rodič má v každém případě povinnost informace poskytnout.⁵⁷

Aby soud svěřil dítě do střídavé péče, musí být splněno v první řadě subjektivní kritérium na straně obou rodičů, kteří o střídavou péči projevili skutečný a upřímný zájem, jinak by střídavá péče nepřicházela v úvahu. K subjektivnímu kritériu musí dále přistoupit i kritérium objektivní,

---

⁵³ Tamtéž s. 1021-1022.

⁵⁴ Tamtéž s. 1022.

⁵⁵ ELIÁŠ, Karel a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou. ...*, s. 394.

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 1022.

⁵⁷ Tamtéž s. 1022-1023.

čímž jsou splněny předpoklady pro svěřeni dítěte do střídané péče.⁵⁸ Objektivními kritérii jsou „(1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; (2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte.”⁵⁹

Podle míry naplnění jednotlivých kritérií je rozhodující, do čí péče rodiče soud dítě svěří. Pokud však taková situace nastane u obou rodičů, v zájmu dítěte je být především v péči obou rodičů⁶⁰, neboť „zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, mimo jiné uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý rodič je dobrým rodičem.”⁶¹

Ústavní soud rovněž ve svém nálezu poukázal na specifické případy, které by nepřipouštěly střídanou péči, neboť by neodpovídaly zájmu dítěte, leč by byla splněna tato čtyři kritéria, nebo i více kritérií u obou rodičů ve zhruba stejné míře. Jde například o důvody zdravotní či psychické a střídaná péče by představovala tak pro dítě nepřiměřenou zátěž. Dále velká vzdálenost bydlišť rodičů, jenž by narušila školní docházku dítěte apod.⁶²

Pokud pomíneme od znění zákona, existují doporučení o vhodnosti střídané péče psychology. Podle jejich názoru lze střídanou péči realizovat u dětí starších čtyř nebo pěti let, jenž si rodiče budou střídat v intervalech 10 až 14 dní, přičemž plní školní docházku v jednom školním zařízení, stále zájmové kroužky, navštěvuje jednoho lékaře, v případě potřeby může navštívit rodiče druhého, a rodiče spolu vychází a tolerují se.⁶³

Ústavní soud se zabýval otázkou premisy o preferenci střídané péče, kterou stěžovatel označil jako normu. S takovým závěrem se neztotožňuje. I když ve své judikatuře tvrdí, že střídaná péče by měla být pravidlem, lze k takovému názoru přistupovat ovšem jen za předpokladu, že jsou splněny veškeré zákonné podmínky, jenž jsou zkoumány případ od případu individuálně a jejichž existence musí být v každém řízení jednoznačně prokázána.⁶⁴

---

⁵⁸ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 bod 28

⁵⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 bod 19

⁶⁰ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 bod 27

⁶¹ náleží Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09 bod 28

⁶² náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 bod 31

⁶³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídaná péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 47.

⁶⁴ usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15

4 Nezletilé dítě

4.1 Pojem

Středem zájmu diplomové práce je nezletilé dítě. Je nezbytné proto vymezit z pohledu práva, kdo je za nezletilé dítě považován. Osobu dítěte vymezuje čl. 1 ÚPD, kdy „[...]dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.”

Status dítěte za jeho života má význam z pohledu práva takový, že oprávněným osobám plynou z jeho existence povinnosti a práva, rovněž v případě úmrtí dítěte, v souvislosti zejména s dědickým právem, a tak „dítětem je každý potomek svých rodičů, bez ohledu na věk, zletilost, svéprávnost.”⁶⁵ Předpokladem pro příbuzenský vztah je určení rodičovství. Příbuzenství vzniká a zaniká ze zákona, nebo rozhodnutím soudu. Není-li soulad ve stavu právním a faktickém, pak je možné rodičovství popírat. Máme tedy příbuzenství právní, příbuzenství biologické a příbuzenství sociální, které jsou si vzájemně postaveny na roveň.⁶⁶

4.2 Nezletilé dítě a právní jednání

Zákon poskytuje ochranu nezletilým nespěprávným dětem prostřednictvím rodičovské odpovědnosti. Z tohoto pohledu rozlišujeme několik kategorií jednání nezletilých dětí. Za první, samostatně jednají ty nezletilé děti, které se staly plně svéprávnými uzavřením manželství, nebo přiznáním svéprávnosti. Druhou kategorií jsou nezletilé děti, které jsou částečně svéprávné. Tyto děti mohou jednat v určitých situacích samostatně s ohledem na svou rozumovou a volní vyspělost § 31 ObčZ, nebo jednají se souhlasem zákonného zástupce, nebo se souhlasem zákonného zástupce a soudu, nebo za ně výlučně jedná jejich zákonný zástupce, jehož oprávnění plyne z rodičovské odpovědnosti k dítěti, nebo poručník.⁶⁷

V § 30 odst. 1 ObčZ je stanoveno, že „Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.” Z tohoto ustanovení plyne, že nezletilou nespěprávnou osobu označujeme tu, která nedovršila 18 roku věku.

Dovršením zletilosti právní řád spojuje důležité právní následky ve sféře soukromého práva, zejména pak nabytí svéprávnosti. Pro stanovení svéprávnosti nezletilého, vycházíme z § 31 ObčZ a právní domněnky „*má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti, je způsobilý k právnímu jednání co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku*”. Nicméně i takové nezletilé dítě může dosáhnout před dovršením osmnáctého roku věku plně svéprávnosti

⁶⁵ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo ...*, s. 33.

⁶⁶ Tamtéž s. 121.

⁶⁷ Tamtéž s. 33-34.

přiznáním svéprávnosti (§ 30 odst. 2 ve spojení s § 37 ObčZ) nebo uzavřením manželství (§ 30 odst. 2 ObčZ ve spojení s § 656 ObčZ). Obecně však lze říci, že svéprávnosti se nabývá postupně ve spojitosti s rozumovou a volní vyspělostí viz *vyvratitelná právní domněnka* v § 31 ObčZ, zohledňující vlastnosti konkrétního dítěte a jeho rozumové a volní vyspělosti. Vedle částečné svéprávnosti je třeba odlišovat participační práva dítěte, kterým věnuji samostatnou kapitolu.⁶⁸

---

⁶⁸ Tamtéž s. 30-35.

5 Zájem dítěte

Ústřední pojmem diplomové práce je *zájem dítěte*. Společně se *zásadou blaha dítěte* mají stěžejní význam pro oblast rodinného práva. Nezletilé nesvéprávné dítě je z důvodu své nevyspělosti a nezkušenosti snadněji zranitelné a vyžaduje proto zvýšenou právní ochranu. Z tohoto důvodu je rozvedena *zásada ochrany slabší strany*, kdy slabší stranou je v tomto případě dítě. Nicméně ani tato preference nezletilého dítěte nesmí být bezdůvodného zneužívána.⁶⁹

Definici v zákoně ani v jiném právním předpise nenajdeme, neboť jak budu hovořit dále, definice pro svou povahu možná není, byť tento pojem právní normy zmiňují a užívají v různých souvislostech. Obecná formulace zájmu dítěte je zde na místě a to proto, aby soud měl dostatek prostoru pro své rozhodnutí, aniž by neoprávněně zasáhl do práva účastníka. Konkrétnější formulace, ze kterých soud vychází, se pak týkají dílčího zájmu např. zájmu na zdraví atd. Zájem dítěte může být rovněž hlediskem, která ovlivňuje rozhodnutí v tom smyslu, že jej soud bere v úvahu vedle dalších, rozhoduje-li nikoli přímo o dítěti, jenž může být v právních normách vyjádřen ve formě jako „*povinností soudu či jiného orgánu přiblídnout zejména k zájmu nezletilého dítěte.*”⁷⁰

V mezinárodních smlouvách se můžeme setkat s tímto pojmem ve dvojím smyslu. V užším slova smyslu ve formulaci *zájem dítěte* nebo v širším smyslu *nejlepší zájem dítěte*. Občanský zákoník pracuje ve svém znění zákona s termíny *zájem dítěte* např. v § 792 ObčZ, § 906 ObčZ, tak i *zřejmý zájem dítěte*, a to v § 793 ObčZ v souvislosti s popíráním otcovství.⁷¹

Na rozdíl od českého překladu čl. 3 odst. 1 ÚPD, který zmiňuje formulaci zájem dítěte, z původního anglického znění plyne *nejlepší zájem dítěte*.⁷² Pro výklady úmluv je třeba vycházet z původního znění cizojazyčných textů, nikoli z našeho českého překladu a také pracovat s příslušnými komentáři.⁷³ Superlativ „nejlepší” má svůj důvod, spočívající ve vyzdvižení cíle Úmluvy, jímž je dosažení nejvyššího blaha dítěte.⁷⁴

Důvodová zpráva hovoří o zájmu dítěte jako o rozhodném a řídicím hledisku ve všem, co se dítěte týká.⁷⁵

Zájem dítěte je pojmem objektivním, který se však musí interpretovat individuálně vzhledem ke konkrétnímu dítěti a okolnostem případu. Proto, co je obsahem pojmu, zjistíme právě konkretizací okolností u to kterého dítěte, dle jeho přání, názoru a dalších hledisek. Při

⁶⁹ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 19-23.

⁷⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 18-19.

⁷¹ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 23.

⁷² the best interest of the child

⁷³ Tamtéž s. 23.

⁷⁴ KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 3, s. 89.

⁷⁵ ELIÁŠ, Karel a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou...*, s. 378.

nutném zásahu ze strany státu do rodinně právních věcí, soud postupuje ve své činnosti s ohledem na dobu rozhodování v souladu se zájmem dítěte a jeho potřebami. Případné rozhodnutí nezakládá překážku věci rozsouzené. Z těchto hledisek plyne soudu velký prostor pro jeho uvážení, který se ovšem nesmí své odpovědnosti zprostit tím, že na zájem dítěte pouze odkáže, ale musí jej patřičně odůvodnit.⁷⁶

Pojem má dvě roviny a to abstraktní a konkrétní. Pod abstraktní rovinou si lze představit řídicí postupy zákonodárce, které musí být zohledněny, schvaluje-li právní předpisy, upravující záležitosti týkající se dítěte. To znamená, že by měl postupovat tak, aby nevytvořil pravidlo, které by vyhovovalo pouze určité skupině dětí, ale vytvářet obecné, které by pamatovaly na všechny případy a jejich specifika s možností flexibility při jejich aplikaci na konkrétní případ. Zájem dítěte v konkrétní rovině pak znamená, že se jedná o zájem konkrétního dítěte, kterým se řídí soudce, OSPOD, ale i rodič ve vztahu k dítěti.⁷⁷

Nejvyšší soud v rozsudku 30 Cdo 3430/2011 se pokusil tento pojem vymezit jako „[...]K pochopení obsahu této zásady je třeba vzít v úvahu, že čl. 3 odst. 1 Úmluvy vyžaduje, aby nejlepší zájem dítěte byl „předním“ hlediskem při jakékoliv rozhodovací činnosti týkající se dětí. Z užití výrazu „přední“ (primary) a nikoliv „prvořadý“ (paramount) je dovozováno, že nejlepší zájem dítěte má být mezi jinými zájmy považován na prvním místě a má mu být dán větší význam než jiným zájmům, nemusí mít nicméně za všech okolností absolutní prioritu [...]. Rozhodování třetích osob o nejlepších zájmech dítěte vychází z uspokojení základních potřeb dítěte (výživa, bydlení, zdraví), jeho rozvoje, názorů a přání dítěte, totožnosti dítěte, citového spojení, jeho zdraví, bezpečí, ochrany, zaopatření, péče, soudržnosti rodiny, trvalosti domova, vztahů dítěte na kamarády, ze školních vztahů, rizik náhradní péče, kulturního pozadí či náboženské víry. Samotné rozhodnutí pak musí sledovat cíl stabilního a nikoliv přechodného řešení, které sleduje skutečně dlouhodobé zájmy dítěte [...]. Preambule Úmluvy pak prokládá, že státy které jsou smluvní stranou této úmluvy uznávají, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.“⁷⁸

⁷⁶ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo...*, s. 23-24.

⁷⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. *Právník*, 2015, roč. 154, č. 2, s. 101.

⁷⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

6 Participační práva dítěte

Ve své diplomové práci bych se dále chtěla zabývat tzv. *participačními právy dítěte*. Jelikož se má diplomová práce týká zájmu nezletilého dítěte, pokládám proto za nezbytné se podrobněji zabývat cestou zjištění takového zájmu dítěte, aby rozhodnutí soudu také zájmu dítěte odpovídala. Primárním pramenem pro zjištění zájmu bude názor samotného dítěte.

Na dítě nelze již hledět jako na *pasivní objekt rodičovské odpovědnosti*, naopak vedle částečné svéprávnosti mu náleží i participační práva, zaručená nejen na vnitrostátní úrovni, ale také na mezinárodní. Se zásadou nejlepšího zájmu souvisí proto, že tato práva musí být při každém rozhodování vzata a posouzena ve vztahu k této zásadě.⁷⁹

Participační práva dítěte jsou tvořena čtyřmi úrovněmi. Prvním z nich je „*právo být informováno*“, tj. právo na všechny relevantní informace způsobem, odpovídající jeho rozumové a volní vyspělosti. S tímto právem dále souvisí druhé a to „*právo dítěte vyjádřit svůj názor a své přání*“, ať už jím samotným nebo zprostředkovaně. Dalším právem je „*právo svým názorem ovlivnit rozhodnutí*“ a posledním je „*právo svým názorem zcela určit rozhodnutí*.“⁸⁰

6.1 Pojem

Každé dítě je nositelem určitých práv a povinností, které mu zákon stanoví. Práva dítěte lze pojmut do tří složek: „*ochrana, zaopatření a participace*“. Dítě je právním řádem chráněno před negativními vlivy působící na jeho fyzické i duševní zdraví. Dítě má rovněž právo na materiální zaopatření pro zajištění plnohodnotného života spočívající k uspokojení jeho tělesných a duševních potřeb. Pojem participace v zákoně definován není, proto je třeba vycházet z teoretického vymezení pojmu. Participace má dvojí podobu. O záležitostech dítěte nerozhodují pouze třetí osoby, ale má možnost vyjádřit své stanoviska a ovlivnit záležitosti, které se ho týkají v rámci rozhodovacího procesu. Neznamena to však, že názor dítěte je závazný pro rozhodující orgán, jenž by nemohl rozhodnout i jinak. „*Participace je tedy účast dítěte při rozhodování o jeho věcech, které se dítěte přímo i zprostředkovaně týkají.*“⁸¹

Na mezinárodní úrovni řadíme mezi prameny participačních práv *Úmluvu o právech dítěte*,⁸² konkrétně právo vyjádřit se zakotvené v čl. 12, jenž zní: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho*

⁷⁹ KRÁLÍČKOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Rodinné právo. ...*, s. 23-24.

⁸⁰ Tamtéž s. 35.

⁸¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Participační práva dětí. *Rodinné listy*, 2015, roč. 4, č. 9, s. 2.

⁸² Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí České a Slovenské Federativní Republiky o sjednání Úmluvy o právech dítěte, publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991

věku a úrovni.“ Dále *Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí*⁸³ a další. Tyto mezinárodní předpisy nahlízejí na osobu dítěte jako na podstatného účastníka řízení, jenž je nadán právem vyjádřit svůj názor, který však musí být zjištěn ještě předtím, než bude vydáno rozhodnutí. Na rozdíl od vnitrostátní úpravy neupravují mezinárodní předpisy způsob, jakým se názor dítěte zjišťuje, ani konkrétní věkovou hranici jako objektivní předpoklad pro vyjádření názoru dítěte, pouze stanovuje, že se musí vždy jednat o dítě rozumově vyspělé, jehož názor lze zjistit přímo nebo zprostředkovaně.⁸⁴

Na úrovni vnitrostátní pak participační práva najdeme⁸⁵ zejména v občanském zákoníku,⁸⁶ v občanském soudním řádu,⁸⁷ v zákoně o zvláštních řízeních soudních,⁸⁸ a v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí.⁸⁹

6.2 K jednotlivým participačním právům dítěte

Právo na informace dítěte je zakotveno v občanském zákoníku na dvou místech. Právo dítěte na informace a vyjádření názoru vůči rodičům plyne z ustanovení § 875 odst. 2 ObčZ a vůči soudu z ustanovení § 867 odst. 1 ObčZ. Je-li nezletilé dítě účastníkem řízení, má rovněž právo na poskytnutí všech relevantních informací dle § 20 odst. 4 ZŘS. Právo dítěte býti slyšeno v řízení, které se ho týká, upravují § 867 odst. 2 ObčZ a § 100 odst. 3 OSŘ.⁹⁰

*„Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit.“*⁹¹ Je třeba, aby mu byly poskytnuty v podobě a způsobem odpovídající jeho rozumové vyspělosti. Soud by mu také měl vysvětlit, jaké důsledky budou mít, pokud bude jeho názoru a přání vyhověno, nebo naopak nevyhověno. Potřebné informace sdělí buď soud přímo, nebo mu jej poskytne zástupce dítěte.⁹²

Důvodová zpráva uvádí, že se musí jednat o informaci takového charakteru a v takovém rozsahu, ze které si dítě ještě před vyslechnutím a rozhodnutím bude schopno vytvořit vlastní názor, a na základě toho jej sdělit.⁹³

Soud tedy bude v řízení zkoumat, zda je dítě schopné vyjádřit se dle hledisek „*potřebného*

---

⁸³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 54/2001

⁸⁴ VYPUŠTÁK, Radim. K prostředkům pro zjištění názoru nezletilého v civilním řízení. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 3, s. 1-2.

⁸⁵ viz HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 854.

⁸⁶ viz § 867 a § 875 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁷ viz § 100 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁸ viz § 20 odst. 4 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

⁸⁹ § 8 odst. 2 a 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁰ viz HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 854-855.

⁹¹ § 867 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹² HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 854.

⁹³ ELIÁŠ, Karel a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou...*, s. 375-376.

věku, stupni jeho vývoje a rozumové vyspělosti". Občanský zákoník však v § 867 odst. 2 věta druhá ObčZ upravuje *vyvratitelnou domněnku* „o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.“ Do doby, než dítě dosáhne této věkové hranice, ale je schopné formulovat své názory, soud postupuje dle § 100 odst. 3 OSŘ tak, že jej informuje a následně je povinen ho vyslechnout.⁹⁴

Pro případy, kdy dítě není schopné informaci přijmout, nebo není schopné svůj názor vyjádřit, i na takové případy pamatuje občanský zákoník v § 867 odst. 2 věta první ObčZ. Soud v takovém případě zjistí názor prostřednictvím a „[...] informuje a vyslechně toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; [...]“⁹⁵

Způsob jakým soud může názor dítěte zjistit, blíže stanoví § 100 odst. 3 OSŘ „Názor nezletilého dítěte soud zjistí výsledkem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí.“

Na rozdíl od předchozí právní úpravy došlo novým občanským zákoníkem k posílení participačních práv dítěte, zejména v jeho právu názor vyjádřit přímo před soudem. Zákon o rodině v § 31 odst. 3 ZOR, ani žádný jiný předpis neupravoval věkovou hranici, která by soudci stanovila povinnost nebo způsob zjištění názoru dítěte. Záleželo tedy na posouzení soudu, zda dítě dosáhlo takového stupně vývoje, že jej bude třeba zjišťovat, a to buď přímo nebo prostřednictvím zprávy OSPODu.⁹⁶

Otázkou participačních práv dítěte se již zabýval Ústavní soud v několika svých rozhodnutích. Právo dítěte být slyšeno a právo účastnit se řízení není právem, jenž by nebylo možné omezit, protože takové právo nemusí být dítěti s ohledem na jeho nejlepší zájem umožněno z důvodu nízkého věku nebo povahy předmětu řízení.⁹⁷ V takovém případě je třeba názor dítěte zjistit zprostředkovaně, podobně jako u dítěte s nedostatečnou rozumovou vyspělostí.⁹⁸

Je-li dítě zastoupeno opatrovníkem, soud není zbaven své povinnosti zjistit názor dítěte, neodporuje-li takový postup nejlepšímu zájmu dítěte. Nejistí-li soudy názor dítěte přímo, aniž by tu byly výjimečné okolnosti, které by přímý výsledek dítěte soudem vylučovaly a ani nebyly soudem odůvodněny, takovým postupem soud zasáhne do ústavně zaručeného práva.⁹⁹ Soud není však názorem dítěte vázán v tom smyslu, že by snad nemohl rozhodnout jinak a musel by převzít

⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 855.

⁹⁵ Tamtéž s. 855.

⁹⁶ VYPUŠTÁK: K prostředkům pro zjištění názoru nezletilého ..., s. 3.

⁹⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13 bod 61

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 857.

⁹⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10 bod 51

názor dítěte do rozhodnutí. Soudní řízení by potom ztrácelo jakýkoli smysl.¹⁰⁰

6.3 Zjišťování názoru dítěte

Z dikce občanského zákoníku, zejména pak z ustanovení § 100 odst. 3 OSŘ, je patrný prioritní způsob zjišťování názoru výsledkem dítěte přímo soudem, nejedná-li se o výjimečné případy.¹⁰¹

Takový přístup zastává i soudní judikatura, která judikovala i důvod, proč na takovém právu trvat „Pro dítě je právo na slyšení důležité v tom, že mu dává pocit, že není objektem a pasivním pozorovatelem událostí, ale že je důležitým subjektem práva (Kristková, *V Práva dítěte a procesní praxe českých soudů in Via iuris 2005 str. 73*) a také účastníkem řízení. S ohledem na to vše má právo dítěte na slyšení mezi základními procesními právy samostatnou hodnotu.“¹⁰²

Praxe vyžaduje po soudcích vysoké a specifické požadavky, je-li vyslýcháno nezletilé dítě. Při výslechu je třeba řídit se odlišným postupem než u výslechu dospělých a je třeba, aby soudci byli připraveni s dětmi jednat. V zásadě je na soudci, jakou zvolí formu výslechu, zda formou monologu či dialogu. Záleží na osobnosti dítěte. Každý výslech by měl začínat sdělením, co a proč se od dítěte požaduje. Poté se začne se samotným výslechem. Soudce musí vzít v potaz, že dítě může být výslechem vystresováno a je třeba, aby projevil větší míru empatie. Dítě by z jeho strany mělo cítit, že je potřebné a jeho názor jej zajímá. Soudce by se měl zaměřit na okolnosti, které mohou věrohodnost výpovědi ovlivnit, například jak se dítě chová, jaká slova užívá a zda jsou jeho věku obvyklá. Při výslechu je třeba, aby mezi soudcem resp. osobou, která výslech provádí, vznikl vztah důvěry. Zejména u mladších dětí bude vyvolávat soudní síň pocit úzkosti, nehledě na přítomnost obou rodičů. Soudce může využít postupu podle § 18 ZŘS, tzv. *jiného soudního roku*. Zpravidla probíhá tak, že soudce dítě nechá předvést do své kanceláře a vede s dítětem neformální rozhovor v civilním oděvu bez taláru a neveřejně.¹⁰³ Účelem je zjištění stanoviska neformálnější cestou podle zvláštních pravidel, v prostorách zpravidla veřejnosti nepřístupných a soudce má za to, že takový postup je dítěti ku prospěchu. Soudce dle konkrétního případu zváží způsob, místo, průběh konání jiného soudního roku. Institut jiného soudního roku najde své uplatnění v případech, vyžadující zvláštní důvody a pro svou povahu ho lze uplatňovat jen výjimečně. Nesplnění podmínek pro jeho nařízení je vadou řízení, která však může být napravena během řízení. Jiný soudní rok vede soudce sám.¹⁰⁴

¹⁰⁰ usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1818/07

¹⁰¹ HRUŠÁKOVÁ, WESTPHALOVÁ. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol.: *Občanský zákoník II...*, s. 856.

¹⁰² náleží Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08 bod 17

¹⁰³ KOVÁŘOVÁ: *Participační práva dětí...*, s. 4-5.

¹⁰⁴ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a vyživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 15-17.

Vedle výslechu dětí před soudem lze názor dítěte dále zjistit zprávou opatrovníka, znaleckým posudkem či jiným důkazem, např. zprávy ze škol, z připojených spisů apod. Rizikem pro zjištění názoru dítěte prostřednictvím třetí osoby je jeho objektivita, ovlivněná působením rodičů na opatrovníky se snahou získat je na svou stranu a ve svůj prospěch přesvědčením, že jsou to oni, kteří mají na dítě lepší vliv než druhý rodič. Takovým pochybnostem může soudce zabránit žádostí na opatrovníka, aby názor zjistil za účasti třetí osoby, přičemž mu stanoví okruh otázek, které má dítěti položit atd. V současné soudní praxi se ustupuje od znaleckých posudků z důvodů průtahů řízení a nejednoznačnosti závěrů.¹⁰⁵

6.4 Účast dítěte v mediaci

Otázka účasti dítěte v mediačním řízení není tak úplně jasná, protože dítě nemusí být vždy stranou sporu, přestože se ho výsledek mediace dotýká. Účast na mediačním procesu závisí na konkrétní pozici dítěte. Buď je jednou ze stran konfliktu, tedy rovnocennou stranou, určující obsah mediační dohody a je tedy pravděpodobné, že bude v řízení jeho názor znám. Otázkou je, jak tomu bude v řízení, kde stranami jsou rodiče a výsledek mediačního procesu se dítěte zásadním způsobem dotýká. Přesto i v takovém případě je třeba znát názor dítěte a zohlednit jeho zájem v mediační dohodě. Takové řešení konfliktu nesmí odporovat zájmu dítěte, jenž může být posouzeno právě na základě zjištěného názoru dítěte. Pokud to rozumová úroveň dítěte dovoluje je velmi důležité, aby jej mediátor ještě před tím informoval o důsledcích spojené s mediační dohodou. Z tohoto důvodu by neměl být názor dítěte v řízení opomíjen, neboť takto se dítěti dostane pocitu, že i on zaujímá určitou pozici na řešení konfliktu.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ KOVÁŘOVÁ: Participační práva dětí..., s. 3-4.

¹⁰⁶ KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 353-356.

7 Vývoj judikatury

V této kapitole zpracuji vývoj judikatury Ústavního soudu o osobní péči. Cílem analýzy v této kapitole je zpřehlednit vývoj judikatury a poukázat na stanoviska a principy, které Ústavní soud zaujal při svém rozhodování o posuzování ústavnosti řízení o svěření dětí do péče rodičů a jaká stanovil interpretační pravidla zákona o ustanoveních týkající se střídavé péče.

V této souvislosti bych začala vymezením činnosti Ústavního soudu v rámci posuzování ústavnosti řízení, kdy posláním Ústavního soudu není zabývat se dodržováním jednoduchého práva, ale dohlížet na ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod. Stěžovatel bude s ústavní stížností, napadající interpretaci a aplikaci jednoduchého práva úspěšný v tomto směru pouze tehdy, pokud bylo porušením jednoduchého práva současně zasaženo i jeho ústavně zaručené právo.¹⁰⁷ Ústavní soud zasahuje do rodinných záležitostí pouze, je-li to nezbytně nutné. Jsou to obecné soudy, které jsou kompetentní posuzovat, zda byly v souladu se zájmem dítěte splněny podmínky střídavé nebo výlučné výchovy.¹⁰⁸ Ústavní soud se proto pouze zabývá otázkou, zda obecné soudy nevybočily při rozhodování z příslušných zákonných ustanovení.¹⁰⁹

Obecné soudy, ani Ústavní soud nemají v těchto složitých situacích lehkou pozici. Na rozhodovací praxi jsou kladeny vysoké nároky. Z pohledu společenského jde o oblast velmi citlivou, řešící i mimoprávní otázky, jenž kladou na rozhodovací praxi vysoké nároky, aby zároveň dospěly k co nejspravedlivějšímu rozhodnutí, jenž by uspokojil všechny zúčastněné, což je ale kolikrát velmi těžké. Některé spory jsou vedené v duchu bojové strategie s cílem dítě vyhrát, třeba i za použití všech právních prostředků, které zákon umožňuje, často dospějí až k nejzazší možnosti, k ústavní stížnosti. Ústavní soud již v této oblasti práva vynesl řadu rozhodnutí, která mají zásadní a ocenitelný přínos pro soudní rozhodovací praxi, sloužící nejen jako pomůcka pro rozhodování obecných soudů, ale také pomáhá vyjasnit řadu nesrovnalostí nebo sporných ustanovení právní úpravy.¹¹⁰ Vedle toho lze spatřovat v judikatuře i výchovný aspekt, apelující na rodiče „[...]aby rodiče opustili své egoistické, mnohdy dokonce nízké „zájmy“ (například v podobě přinášení příjemných vnitřních pocitů trýznění druhého rodiče skrze vlastní dítě)”¹¹¹ a „[...]neměli řešit své neshody bojem o dítě či jeho prostřednictvím, ale naopak hledět především na jeho zájem být v péči obou rodičů a hledat nejbhodnější způsob, jak dítěti vytvořit harmonické a láskyplné prostředí, umožňující mu bez negativních vlivů jeho zájem realizovat.”¹¹² Nelze ani opomenout motivační aspekt střídavé péče, jakou ji Ústavní soud ve svých

¹⁰⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04

¹⁰⁸ usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. I. ÚS 1653/10

¹⁰⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04

¹¹⁰ HUF OVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 749.

¹¹¹ náleží Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10 bod 31

¹¹² náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. 1554/14 bod 32

rozhodnutí přikládá. Střídavá péče podporuje k obnovení komunikace a spolupráce rodiče, který s touto formou nesouhlasil, v opačném případě může dojít ke změně výchovy ve prospěch druhého rodiče.¹¹³

Nelze však pochybovat o výhodách systému střídavé péče, pokud jsou splněny její předpoklady a funguje podle pravidel. Vedle výhod, které přináší pro děti a rodiče bude střídavá péče vhodným řešením pro úpravu péče pro dobu po rozvodu u rodičů, kteří se tolerují, respektují a dokáží spolu komunikovat a spolupracovat. Pokud je z tohoto vše splněno, dítě je schopné přijmout a zvyknout si téměř na jakýkoliv způsob uspořádání vztahů.¹¹⁴

I když Ústavní soud poskytuje manuál, jak má obecný soud postupovat při rozhodování o svěřením dítěte do péče rodičů pro dobu po rozvodu, bylo potřebné pro další případy judikovat zásadu individuálního přístupu soudů v této oblasti. S ohledem na osobitost každého případu a dítěte nelze stanovit jednotný model výchovy, s ohledem na individuální potřeby a zájmy konkrétního dítěte. Obecné soudy proto musí přihlídnout ke všem konkrétním okolnostem daného případu a zvolit takovou formu uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi, jenž bude v souladu se zájmem dítěte jako předním hlediskem při jakémkoli jednání týkající se dítěte.¹¹⁵ Tento judikát byl zřejmou reakcí na zažitou praxi soudů, od které se měly již při svém rozhodování zprostit. Na tento nesprávný postup bylo třeba již upozornit a zbavit proces rozhodování o péči tohoto negativního aspektu, právě stanovením zásady individuálního přístupu v každém jednotlivém případě.¹¹⁶

7.1 Komunikační bariéra a absence spolupráce o střídavé péči mezi rodiči

Ústavní soud pro účely interpretace kritéria komunikace mezi rodiči zakotvené v § 26 odst. 4 ZOR, čili § 907 odst. 3 ObčZ, judikoval řadu nálezů, v nichž řešil, zda chybějící komunikace mezi rodiči, může být důvodem pro vyloučení možnosti svěřením dítěte do střídavé výchovy resp. péče.

V daném případě se jednalo o nezletilou dceru, která byla svěřena do výchovy matky, otcí byl upraven styk s dcerou. Otec navrhol svěřením dcery do střídavé výchovy, ale s tímto návrhem matka nesouhlasila. Podle názoru psychologičky by byla pro dítě forma střídavé výchova ideální, ale nedoporučila jí z důvodu neschopnosti rodičů spolu kooperovat a na čemkoli se domluvit, což také rodiče potvrdili. Obecný soud dospěl k závěru, že se jedná o překážku ve střídavé péči. Skutečnost, že spolu rodiče nespolupracují a nekomunikují, nenaplnili jednu ze zákonných

---

¹¹³ náleží Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10 bod 49

¹¹⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 3, s. 44.

¹¹⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03

¹¹⁶ HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 749-750.

podmínek střídavé výchovy, leč by z psychologického hlediska byla ideálním řešením. Závěr obecného soudu byl takový, že rozhodl o svěření dítěte výlučně matce a upravil široky styk s otcem. Proti tomuto rozhodnutí bylo podáno odvolání. Odvolací soud navíc styk dítěte s otcem zúžil, a to z důvodu nástupu na povinnou školní docházku, aby mělo čas na přípravu do školy ve stejném prostředí. Otec proti tomuto rozhodnutí podal ústavní stížnost.¹¹⁷

Ústavní soud klade důraz na to, že „*Svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti; to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z jejich společné vůle a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.*” Ústavní soud v tomto judikátu tedy stanovil předpoklady, kdy je střídavá výchova vhodná. Jsou jimi společná vůle, dohoda a komunikace a kooperace rodičů.¹¹⁸

Stěžovatelovou námitkou proti postupu obecných soudů, kteří nezkoumaly důvod, proč matka bez vážného důvodu spolupráci odmítala, se nezabývaly. Nepřihlédly ani ke skutečnosti, že stěžovatel byl s matkou ochoten spolupracovat a na výchově se dohodnout. Ústavní soud shledal, že „*[...]není v tomto případě podstatná otázka, proč rodiče nejsou ochotni spolu spolupracovat a komunikovat, nýbrž to, že jim v daném případě chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilé dcery spolu kooperovat.*”¹¹⁹

V tomto nálezu bylo vysloveno odlišné stanovisko ústavní soudkyně Ivany Janů. Podle názoru soudkyně došlo k pochybení soudů v procesu dokazování. Nesprávným postupem soudů byl podle jejího názoru takový, že nestanovily předmětem dokazování zjištění, z jakého důvodu matka odmítala spolupracovat a domluvit se na střídavé výchově. Soudy tak nemohly vyvodit závěr o otázce schopnosti rodičů se dohodnout na výchově dítěte, a proto ani k tomu, který rodič poskytuje větší prostor podílet se na výchově druhému rodiči, jenž projevuje zájem a má-li k výchově způsobilost. Zájmem dítěte nepochybně je, být v péči u takového rodiče, jenž shledává jeho důležitost v životě dítěte a rovněž ho respektuje jako rodiče dobrého.¹²⁰

Později vydaný nález III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 již vykazoval jiný přístup soudu k otázce komunikace mezi rodiči. Zde Ústavní soud sice navázal na předchozí myšlenku v tom, že „*Jakkoli střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat a spolupracovat (a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy pro forma nesouhlasí. Je-li pak takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný, resp. postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí.*”¹²¹ Z tohoto stanoviska jasně plyne, existence nesouhlasu

¹¹⁷ nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04

¹¹⁸ Tamtéž

¹¹⁹ Tamtéž

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09 bod 23

nevyklučuje střídavou výchovu, ale je třeba ho blíže zkoumat, neboť „[...]svěření dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje "boj o dítě", případně nízké pohnutky jednoho rodiče ke trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě.“¹²²

Nedostatek dohody a komunikace rodičů v rámci střídavé výchovy byl dále podroben zkoumání v dalším nálezu, kde figuroval nezletilý syn rok a půl věku starý, jenž byl svěřen rozhodnutím soudu do výlučné péče matce a s otcem měl upravený styk. Otec se odvolal a usiloval buď o svěření do jeho výlučné, nebo do střídavé výchovy obou rodičů. Matka nezletilého nejen, že není ochotná komunikovat a spolupracovat na výchově, ale také mu ve styku s jeho synem neustále bránila a syna proti otci popouzela s úmyslem jej z výchovy zcela vyloučit. Otec naopak projevuje zájem na tom, aby se mohl podílet na výchově nezletilého, snaží se o navázání komunikace s matkou, toleruje ji a syna proti ní nijak nenavádí. Znalecký posudek potvrdil způsobilost obou rodičů nezletilého vychovávat, ale jedinou překážkou v tomto případě spatřuje problematickou komunikaci rodičů. Odvolací soud ponechal syna v péči matky a otec se mohl se synem i nadále stýkat. Střídavou výchovu vyloučil z důvodu, chybějící zákonné podmínky vzájemné tolerance a vyspělost rodičů, schopnosti vést o záležitostech jejich syna kvalifikovanou komunikaci a kooperaci.¹²³

Ústavní soud však označil posouzení odvolacího soudu za neústavní, protože „[...]postavil své rozhodnutí na premise, že absence kvalifikované komunikace mezi rodiči - tedy neexistence schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem - je (tedy vždy) překážkou střídavé výchovy.“¹²⁴ Ve svém důsledku by pak stačilo, aby rodič, jenž má dítě ve své péči, záměrně odmítal s druhým rodičem komunikovat, aby soud návrhu na střídavou výchovu nevyhověl. Ústavní soud zdůraznil, že je nutné předcházet výkladu právních předpisů sledující jejich zneužívání, protože to odporuje účelu zákona, který tu není od toho, aby byl obcházen. Tedy je třeba takové ustanovení vykládat tak, aby ve finále nedocházelo k zneužívání rodičem, požadující výlučnou výchovu.¹²⁵

V návaznosti na již zmíněný nále III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010, řešil otázku, zda je podstatné podrobit zkoumání důvod nesouhlasu matky se střídavou výchovou, protože bez takového závěru nemohou zjistit závěr, který z rodičů poskytuje druhému pro výchovu větší prostor. „Zájmen dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, mimo jiné uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem.“¹²⁶ Takový rodič vytváří příznivý předpoklad k zachování emocionálních vazeb k druhému rodiči tím, že nebude jej bránit ve styku a umožní mu také na výchově se

---

¹²² Tamtéž bod 24

¹²³ nále Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10 bod 1-5

¹²⁴ Tamtéž bod 36

¹²⁵ nále Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10 bod 37-38

¹²⁶ nále Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09 bod 23-30

podílet.¹²⁷ Hledisko schopnosti nebo neschopnosti komunikace na výchově dítěte konkrétního rodiče neznamena predikci, že dítě bude svěřeno do výlučné výchovy rodiče, který bude na základě svého statusu nejlépe odpovídat zmíněným hlediskům. Soud musí posoudit, zda jsou vedle takového hlediska splněna další, které jsou relevantní a naplňují zájem dítěte. Pokud by došlo k jejich kolizi, je třeba za pomoci principu přiměřenosti zvážit tato kolidující hlediska, jaký mají význam v konkrétní věci a jakému dát přednost, resp. jaké řešení bude více v zájmu dítěte.¹²⁸

Ústavní soud však svými nálezy nevyjadřuje názor, do jaké formy výchovy by měl soud dítě svěřit. Takové břemeno spočívá na posouzení obecného soudu, který při svém rozhodování nemůže opomíjet jednotlivá relevantní kritéria a vybírat jen některá.¹²⁹

Pokud oba rodiče projevují zájem pečovat o své děti, nelze střídavou péčí vyloučit jen na základě hodnocení poměrů mezi rodiči. Takový postup by odporoval zájmu dítěte. Naopak je třeba, aby soudy usilovaly o zlepšení takových vztahů např. poukázat na možnost využití na medicíne nebo rodinné terapie.¹³⁰

Komplexní zpracování otázky, týkající se problematické komunikace najdeme v judikatuře I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014. Ústavní soud zdůraznil, že konfliktní komunikace mezi rodiči může mít na dítě negativní vliv. Obecné soudy mají nejen povinnost zkoumat příčinu nevhodné komunikace, ale i usilovat o její zlepšení pomocí různých opatření. Ve výjimečných případech soudy mohou střídavou péčí vyloučit, pokud nebyly úspěšné ani pokusy o zlepšení společné komunikace. V rámci řízení o svěřeni do výlučné péče pak vezme v potaz, který z rodičů zavinil příčinu nevhodné komunikace. Dítě by mělo být zpravidla svěřeno tomu z rodičů, který je ochotný spolupráce a nebude druhému bránit ve styku.¹³¹

V tomto kontextu bych zmínila také náleží Ústavního soudu¹³², který naopak trvalíci partnerský konflikt jako překážku střídavé výchovy shledal, byt' oba rodiče byli schopní řádné výchovy, přesto nevyhověl návrhu, jenž by odporoval zájmu dítěte.

7.2 Nesouhlas rodiče/rodičů se střídavou péčí

„Nevhodnou komunikaci mezi rodiči je však nutné odlišit od nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí, který přípustným důvodem není [...]“¹³³

Ani zákon o rodině v § 26 odst. 2 ZOR, ani současný občanský zákoník v § 907 ObčZ nevyžadují jako nezbytnou podmínku pro rozhodnutí soudu o střídavé péčí nezletilého dítěte

¹²⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10 bod 26

¹²⁸ Tamtéž bod 29

¹²⁹ Tamtéž bod 55

¹³⁰ náleží Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 bod 39

¹³¹ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 bod 32

¹³² usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. II. ÚS 357/02

¹³³ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 bod 31

souhlas rodičů. Je na soudu, aby na základě relevantních kritérií posoudil, zda střídavá péče je vhodným řešením, odpovídající zájmu dítěte. Toto tvrzení navíc nevylučuje ani úprava v občanském zákoníku, která stanoví požadavek souhlasu pouze u společné péče v § 907 odst. 1 poslední věta ObčZ, čímž je zřetelně zákonodárcem dáno najevo, že souhlasu není u střídavé péče třeba.¹³⁴ Proto ani není považováno za protizákonné nebo dokonce za protiústavní, nepředcházeli-li rozhodnutí souhlas daný oběma rodiči. Je na soudu, aby rozhodl, zda je střídavá výchova v zájmu dětí.¹³⁵

V této souvislosti bych poukázala na důvodovou zprávu, která upozorňuje na nutnou dohodu v případě, svěřuje-li soud do péče dítě oběma rodičům. Pokud zákon hovoří o péči obou rodičů, rozumí se tím péče společná nebo střídavá. Tedy, že je nutná dohoda jak u střídavé, tak i společné péče. Přesto výslovné znění zákona vyžaduje souhlas pouze pro společnou péči.¹³⁶

V již zmíněném nálezu ze dne 23. 2. 2010 sp. zn. III. ÚS 1206/09 Ústavní soud judikoval, že nesouhlas jednoho rodiče se střídavou výchovou je nedostatečným důvodem pro její odmítnutí. V projednávaném případě obecné soudy nevěnovaly tvrzení matky dostatečnou pozornost a nezjistily důvody jejího nesouhlasu. Na rozdíl od předešlé judikatury, soud zde již shledal za podstatné podrobit předmětem dokazování důvod matčina nesouhlasu se střídavou výchovou a to i bez návrhu. Nesouhlas by byl ovšem opodstatněný v případě, pokud by spočíval na důvodu, jenž by negativně zasahoval do zájmu dítěte. Nebude-li toto v řízení prokázáno, nebo nesouhlas by spočíval jen na důvodu zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném, pak není ani třeba, aby jej soud podrobil dokazování. Současně není ani možné, aby na něm postavil své rozhodnutí.¹³⁷

Pokud by se dospělo k závěru, že nesouhlas, jenž byl podroben zkoumání a dokazování, je relevantní skutkovým zjištěním konkrétního případu, že střídavá výchova není v zájmu dítěte, nelze jej z tohoto důvodu nařídit.¹³⁸

Závěrem lze tedy konstatovat, že nesouhlas se střídavou péčí jedním z rodičů nemusí vždy znamenat její překážku, stejně tak jej nelze považovat za bezvýznamné hledisko. Ke každému případu se musí přistupovat individuálně a nesouhlas rodiče případně podrobit zkoumání a dokazování. Bude-li pravděpodobné, že v budoucnu dojde ke změně, nebo alespoň k stabilizaci nesouhlasného stanoviska rodiče, bude vhodným zvolením řešením situace např. doporučení mediace nebo rodinné terapie.¹³⁹

---

¹³⁴ Tamtéž bod 30

¹³⁵ usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2008, sp. zn. II. ÚS 2082/08

¹³⁶ ELIÁŠ, Karel a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou...*, s. 393.

¹³⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09 bod 23-29

¹³⁸ usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2011, sp. zn. I. ÚS 419/11

¹³⁹ HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 754.

7.3 Další překážky pro střídavou péči

V následujících judikátech se Ústavní soud dále zabýval relevancí dalších způsobilých překážek střídavé péče.

Byla řešena otázka, zda školní docházka může být faktickou překážkou střídavé péče. Ústavní soud obecně shledal za prospěšné, aby se na výchově dítěte, jenž nastoupilo do školy, zde v případě otce „[...]výrazněji podílel i vzdělaný otec - tedy prvek mužský - který je schopen napomáhat dítěti vhodnou formou i se školní prací a nezastupitelným způsobem se podílet na jeho postupně se vyvíjející životní orientaci.“¹⁴⁰

Ústavní soud řešil případ střídavé výchovy, která probíhala na dvou kontinentech světa České republiky a Nového Zélandu. Podle odborného stanoviska by bylo nejvhodnějším řešením plnit celou školní docházku pouze v jedné zemi. K vystřídaní dětí mezi rodiči by mělo dojít až v rámci letních a zimních prázdnin, neboť takové střídání a vytrhování jej ze školního kolektivu dělá z dítěte, nesdílející osud s kamarády „outsidera“ a dítě krom normálně fungující rodiny ztratí možnost navazovat vztahy ve škole. V každém případě se musí prověřit, zda střídavá výchova by mohla řádně fungovat, zda bude zajištěn pobyt v jiné zemi po materiální stránce, zohlednit požadavky rozdílných vzdělávacích systémů a jejich důsledků vedle dopadů na psychický vývoj dětí při střídání pobytu v odlišných zemích.¹⁴¹

Dle mého názoru překvapivý závěr nálezu¹⁴² řešící střídavou výchovu, již probíhající mezi bydlišti rodičů podstatně od sebe vzdálených a skutečnost, že dítě nastupuje povinnou školní docházku a bude muset tak navštěvovat dvě různá školní zařízení, Ústavní soud neshledal takový model péče, jenž vyžaduje střídání škol v rozporu se zájmem nezletilé na stabilní výchovné prostředí. Takové rozhodnutí by neodporovalo zájmu dítěte ani tehdy, pokud by se následně ukázalo, že střídavá výchova není vhodná, protože dítě bylo již od raného dětství na střídání výchovného prostředí zvyklé. Ani velká vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů tedy není hlediskem, která by střídavou předem vyloučila. Při posuzování tohoto hlediska bude třeba přihlídnout k dalším okolnostem, zda dítě není převozem a pobytem u druhého rodiče v odlišném prostředí příliš fyzicky či psychicky zatěžováno a zda je v možnostech rodičů ve stanoveném intervalu tuto vzdálenost překonávat.¹⁴³

Za pozornost jistě stojí i disentanční stanovisko soudce Ludvíka Davida. Zamýšlel se nad tím, zda mimo jiné je Ústavní soud kompetentní vůbec rozhodovat o tak citlivých otázkách,

¹⁴⁰ nálezn Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04

¹⁴¹ nálezn Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1835/12

¹⁴² nálezn Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

¹⁴³ nálezn Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13 bod 27-34

jakými jsou výchova a výživa nezletilých dětí. Bez přímého kontaktu s účastníky si stěží Ústavní soud může učinit představu o tom, co je ještě v zájmu dítěte.¹⁴⁴

7.4 Nové pojetí střídavé péče

Nález I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 patří mezi rozhodnutí Ústavního soudu o péči nezletilých dětí nepochybně za jeden z nejzásadnějších, v němž stanovil preferenci střídavé péče před jinými formami péče o dítě, jsou-li splněny podmínky „*Svěření dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte jiné řešení*“. Ústavní soud tak reagoval na postupnou změnu pojetí výchovy dítěte ve společnosti, opouštějící pravidlo dítě matce. Takový posun ve vnímání výchovy způsobilo zvyšující se angažmá otců ve výchově dětí a soudní rozhodnutí proto musí tomu také odpovídat.¹⁴⁵

Z § 907 ObčZ nevyplývá pravidlo, jakou péči mají soudy prioritně volit při svém rozhodování o porozvodové péči. Úkolem soudu je, aby na základě konkrétního zjištěného skutkového stavu rozhodly, která forma péče bude v souladu se zájmem dítěte jako předním hlediskem. Střídavou péči nelze generalizovat a chápat ani jako optimální formu rozdělení péče o dítě mezi oba rodiče nebo ji naopak automaticky odmítat, aniž by byly zjištěny konkrétní důvody. Zájem a potřeby konkrétního dítěte je proto třeba posuzovat individuálně se snahou o řešení s minimálním negativním důsledkem. Je hlavně na rodičích, aby v zájmu dítěte kooperovali, neboť žádný soud, ani jiný orgán státu nemůže poskytnout optimální řešení v tak citlivých oblastech jako jsou rodinné vztahy.¹⁴⁶

Tento nález upřesnil i pravidlo v procesu dokazování. Pokud jeden z rodičů dokáže, že splnil předpoklady pro svěření dítěte do střídavé péče, v řízení se břemeno tvrzení a důkazní přesouvá na druhého rodiče a obecný soud, aby prokázali zásadní důvody, které střídavou péči vylučují.¹⁴⁷

Ústavní soud připomněl rodičům i to, že „*[...]střídavá péče není jen právem rodičů, ale i jejich povinností[...]*“. Ve svém důsledku tedy znamená, že rodič nepečuje-li opakovaně o své dítě v době, kdy by pečovat měl je takové jeho jednání nejen bezohledné vůči druhému rodiči, ale zejména vůči samotnému dítěti. Takové jednání naplňuje důvod změny poměrů, stejně tak jako je tomu v případě opakovanému bránění oprávněnému rodiči ve styku, která může vést i k novému rozhodnutí a ke ztrátě práva na střídavou péči.¹⁴⁸ Ústavní soud ale opět apeloval na rodiče, kteří by si neměli vyřizovat účty prostřednictvím dítěte, „*[...]ale naopak bledět především na jeho zájem být v*

¹⁴⁴ nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

¹⁴⁵ nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

¹⁴⁶ usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15

¹⁴⁷ nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 bod 42

¹⁴⁸ Tamtéž bod 27

*péči obou rodičů a hledat nejhodnější způsob, jak dítěti vytvořit harmonické a láskyplné prostředí, umožňující mu bez negativních vlivů jeho zájem realizovat.*¹⁴⁹

Ústavní soud se musel vypořádat s otázkou, zda je možná chápat premisu střídavé péče jako normu, jak stěžovatel uvedl. S takovým závěrem se však Ústavní soud neztotožňuje, protože ke každému případu přistupuje individuálně s ohledem na konkrétní okolnosti a specifika daného případu.¹⁵⁰

7.5 Vývoj interpretace zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu

Ústavní soud ve svých odůvodněních, zda v rámci řízení před orgány veřejné moci došlo k zásahu do ústavně zaručeného práva, užívá k argumentaci kritérium zájem dítěte. Co je v daném případě v zájmu dítěte, musí Ústavní soud pro povahu tohoto principu individuálně interpretovat u každého případu. K interpretaci zájmu dítěte dochází v řízeních o ústavní stížnosti proti pravomocným rozhodnutím týkající se zájmu dítěte orgánů veřejné moci. Cílem této kapitoly je poukázat na vybraná rozhodnutí Ústavního soudu, v nichž se zabýval interpretací tohoto pojmu. Interpretace je ovlivněna především předmětem řízení a také vývojem ve stanoviscích a odůvodněních, jaká Ústavní soud zaujal postupně ve svých rozhodnutích. Až do roku 2010 Ústavní soud označoval tento princip jako *zájem dítěte*, jenž plynul z českého znění překladu čl. 3 ÚPD. Pozdější judikatura více orientovaná na výklad mezinárodního práva, vychází z původního anglického znění Úmluvy *nejlepšího zájmu dítěte*,¹⁵¹ jenž lépe koresponduje s obsahem a účelem Úmluvy a její preambule.¹⁵²

Nejprve se vypořádal s nepřipustnou aplikací zažitých modelů v rozhodovací praxi soudů. Takové modely nelze nadřazovat nad zájem dítěte a upravit styk podle předem vytvořených stereotypů, neboť nejsou způsobilé zohledňovat konkrétní potřeby dítěte, ke kterým je třeba přistupovat individuálně podle specifických okolností každého případu.¹⁵³ Individuální přístup k zájmu dítěte je splněn, pokud soudy v rámci posuzování striktně oddělují zájem dítěte od zájmu rodičů, jenž musí být v každém případě zjištěn. Nelze pouze odkázat na objektivní hodnocení zájmu dítěte nebo model péče, musí být zjištěn konkrétní zájem dítěte.¹⁵⁴

Ústavní soud označil zájem dítěte za *nejvyšší imperativ* při jeho zohledňování nebo u případných korektur vyjádřené představy dítětem s ohledem na jeho věk, rozumovou a emoční

¹⁴⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014 sp. zn. I. ÚS 1554/14 bod 32

¹⁵⁰ usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15

¹⁵¹ the best interest of the child

¹⁵² HOFMANNOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu* [online]. pravonadestvi.cz [cit. 26. 2. 2016]. Dostupné na <<http://www.pravonadestvi.cz/files/files/Stridava-pece-v-perspektive-judikatu-Ustavniho-soudu.pdf>>.

¹⁵³ náleží Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03

¹⁵⁴ náleží Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 238/05

vyspělost v konečném rozhodnutí.¹⁵⁵ Jako důležité procesní hledisko shledal Ústavní soud i povahu řízení, v němž se rozhoduje o zájmech dítěte, které má proběhnout a uspořádat vztahy co nejdříve, čímž je zajištěn minimální dopad na vývoj dítěte.¹⁵⁶

V jednom ze svých nejzásadnějších rozhodnutí o střídavé péči, Ústavní soud vyjádřil v rámci jednotlivých kritérií, které obecné soudy musí zvažovat, zásadním vodítkem při hledání nejlepšího zájmu dítěte názor dítěte samotného za předpokladu, že je dostatečně rozumově a citově vyspělé.¹⁵⁷

Kritériem pro svěření dítěte do střídavé výchovy není přání konkrétního rodiče, ale zájem dítěte, přičemž soudy musí nalézt takové řešení, které nebude omezovat ani práva rodiče.¹⁵⁸

Presumpci střídavé péče lze vyvrátit pouze pádnými důvody. Výjimka z presumpce však nemůže spočívat v důvodu ochrany práva druhého rodiče, protože žádný z nich nemá silnějšího práva. Legitimním důvodem, proč by na střídavé péči nebylo možné trvat, by byla naopak ochrana nejlepšího zájmu dítěte, kterou je nutno vzít v potaz s ostatními oprávněnými zájmy jako vysokou prioritu.¹⁵⁹ Na střídavé péči také nelze trvat, pokud by nebyla v souladu s nejlepším zájmem dítěte, přestože jsou splněny předpoklady u obou rodičů ve zhruba stejné míře, ale nastaly specifické okolnosti, jenž by nařízením střídavé péče představovaly pro dítě nepřiměřenou zátěž.¹⁶⁰

Dítě má právo účastnit se řízení ve věci, které se týkají jeho zájmu. Má rovněž právo se k věci vyjádřit i v případě, je-li mu ustanoven opatrovník. Právo účastnit se a vyjádřit se k předmětu řízení však není absolutním právem, protože účast dítěte na řízení může být omezeno z důvodu nízkého věku nebo nevhodné povahy předmětu řízení pro dítě. Takové rozhodnutí musí být řádně odůvodněno, proč s ohledem na jeho nejlepší zájem se nemohl sám v řízení vyjádřit nebo se jej účastnit.¹⁶¹

O povahu pojmu se však Ústavní soud pokoušel až v nedávných nálezech, kde řešil otázku ústavnosti rozhodnutí obecných soudů o osobní péči a styku. Na otázku procesního práv dětí v rámci řízení o záležitostech, které se jej dotýkají, odkazoval ve svém nálezu na doporučení Výboru ministrů Rady Evropy vyjádřené v pokynech o justici vstřícné k dětem.¹⁶² V pozdějších rozhodnutích se zaměřil již nejen pouze na interpretaci, ale i na aplikaci. Z důvodu své *individuální, flexibilní a adaptabilní* povahy nelze pro tento pojem stanovit obecnou definici, proto je třeba

---

¹⁵⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09

¹⁵⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. III. ÚS 3363/10

¹⁵⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 bod 23

¹⁵⁸ usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 10. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3330/14

¹⁵⁹ náleží Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13 bod 29-33

¹⁶⁰ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14 bod 31

¹⁶¹ náleží Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13 bod 57-61

¹⁶² Tamtéž bod 33

postupovat „[...]individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.”¹⁶³

---

¹⁶³ náleží Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13 bod 24

8 Rodinná mediace

Rodinnou mediaci zařazují do diplomové práce z důvodu jako další možnost řešení konfliktu v rámci porozvodové péče, kde i zde je předním hlediskem zájem dítěte nebyť vystaveno nepříznivým důsledkům rozpadem rodiny. V takové situaci je třeba pomoci rodičům, aby znovu našli společnou řeč a nezneužívali dítě jako předmět jejich válečné taktiky, ohrožující zdravý vývoj a osobnost dítěte pro budoucí život, které za spory rodičů nemůže, avšak přitom ho citelně prožívá. Rozvod rodičů zasáhne především děti. Děti jsou z náhlé změny rodinného prostředí, které bylo do doby rozpadu rodiny pramenem jejich duševní harmonie vystaveny stresu. Primárním negativním důsledkem bude ztráta blízkosti jednoho z rodičů. Negativní aspekty rozvodu na kvalitu rodinných vztahů jsou nejčastěji předmětem jednání v rámci mediace, snažící se tyto důsledky postupně vyloučit.¹⁶⁴

Rodinná mediace je „[...]mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů.“¹⁶⁵ Rodinná mediace je jednou z variant, která pomáhá hledat optimální cestu řešení konfliktu mezi členy rodiny, pomocí komunikace ke stabilizaci poměrů. Cílem je pomoci objasnit a odstranit zdroj problému nalezením společného řešení. Zejména pak ve sporech v rámci porozvodové péče může být mediace přínosná jako tlumič napětí a prevence proti případným komplikacím. Ústřední osobou, která hraje v procesu mediace významnou roli, je činnost mediátora. Mediátor napomáhá vést účastníky k dosažení dohody, čímž vedle přítomnosti emoční složky činí rodinnou mediaci charakteristickou a odlišuje ji od ostatních způsobů řešení konfliktů. Mediátor je zprostředkovatelem komunikace mezi účastníky. Pomáhá hledat zdroj konfliktu a dosáhnout optimálního řešení. Mediátor je odborníkem ve vyjednávání, je nezávislý a nestranný, odpovídající za proces jednání. Do věcné stránky předmětu konfliktu však nezasahuje, stejně tak nehledá a nehodnotí možná řešení sporu. Prioritní pro nalezení řešení je autonomie vůle samotných účastníků rodinného konfliktu.¹⁶⁶

Rodinná mediace by měla být zahájena nejlépe ihned po vzniku konfliktu. Lze jí použít také jako alternativu k soudnímu řízení, v rámci či po skončení soudního procesu. „*Předpokladem rodinné mediace je komunikace mezi klienty alespoň na té úrovni, že jsou schopni přijímat nové informace, dále relativní rovnost jejich pozic a zájem na vyřešení konfliktu.*“¹⁶⁷

Předmětem rodinné mediace jsou tedy jakékoli druhy rodinných konfliktů. Mediace v rámci rozvodového a opatrovnického řízení pomáhá předcházet konfliktům pomocí konsenzuálního přístupu za účelem ochránit nejlepší zájem dítěte, dosažením vhodného

---

¹⁶⁴ HOLÁ, Lenka. In HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 54.

¹⁶⁵ § 2 písm. b) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů

¹⁶⁶ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace ...*, s. 106-114.

¹⁶⁷ Tamtéž s. 120.

uspořádání porozvodového režimu péče.¹⁶⁸ Není vhodné, aby do tak citlivých otázek rodinného života vstupovala státní moc, není-li takový zásah nutný. Pro eliminaci takových zásahů může být nápomocná, někdy i účinnější právě rodinná mediace a soud potom plní funkci pouze doplňkovou.¹⁶⁹

Jednou z výhod mediace je řešení konfliktu neformální cestou a oproti soudnímu řízení probíhá rychleji. Pokud se však ukáže, že konflikt není vhodný řešit formou mediace, lze se poté obrátit na soud pro autoritativní rozhodnutí, čímž se sice konflikt vyřeší po právní stránce, ale konflikt může i nadále trvat.¹⁷⁰

8.1 Rodinná mediace v rámci osobní péče

Problémy výlučné péče se vyskytují nejen při její volbě, ale také v souvislosti s následným výkonem styku dítěte s rodičem, nemající jej ve své péči, jenž je druhým rodičem podstatně stěžován. Takovému rodiči právo poskytuje možnost žádat o vydání nového rozhodnutí z důvodu změny poměrů nebo ochranu v § 503 odst. 1 písm. a) ZŘS, ukládající rodiči, který dobrovolně neplní povinnost uloženou rozhodnutím soudu, účastnit se prvního setkání s mediátorem v rozsahu tří hodin. Rodiči může být i stanoven navykací režim nebo povinné setkání s odborníkem v oblasti pedopsychologie. Soud tedy disponuje s dostatečným množstvím prostředků, jak takovému rodiči může poskytnout pomoc. Otázkou zůstává, zda budou v rozsahu nenávratných škod, které byly napáchány účinné. Takovým nenávratným škodám lze předejít dohodou rodičů ještě před tím, než soud svěří dítě do péče jednomu z rodičů. Ve vyjednávání takové dohody by v takovém případě mohla rodičům pomoci rodinná mediace.¹⁷¹

Aby střídavá péče mohla fungovat, je nezbytná spolupráce a komunikace mezi rodiči. V případě, kdy jsou splněny všechny předpoklady pro střídavou péči, nemusí rodiče se střídavou péčí souhlasit. Pro realizaci střídavé péče je třeba, aby rodiče spolu dokázali komunikovat alespoň o důležitých záležitostech a potřebách dítěte. Důvodem nesouhlasu může být skeptický pohled na střídavou péči, nebo trvajícím nedorozumění, které je možné odstranit prostým vyřikáním. V těchto případech je vhodné, co nejrychleji vyhledat odbornou pomoc mediátora, který rodičům pomůže najít nejschůdnější cestu již od počátku konfliktu a předejít škodám, které by však nemusely mít cesty zpět. Právě pro obnovu komunikace rodičů může být v těchto momentech nápomocná rodinná mediace.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 116-117.

¹⁶⁹ KOVÁČOVÁ, Anna. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace ...*, s. 91.

¹⁷⁰ Tamtéž s. 77-78.

¹⁷¹ Tamtéž s. 96.

¹⁷² Tamtéž s. 99-102.

8.2 Právní úprava mediace

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů nabyt účinnosti 1. září 2012. Tento zákon upravuje nejen právní účinky zahájení mediace, ale také povinnost účasti na mediálním řízení ve formě setkání s mediátorem.¹⁷³

Zájem dítěte je jedním z principů rodinné mediace. Výsledek vyjednávání, ke kterému činnost mediátora směřuje, musí být v souladu se zájmem dítěte.¹⁷⁴ Povinnost mediátora zohlednit zájem dítěte, jsou-li předmětem konfliktu práva dítěte, které se jej dotýkají, zákon výslovně upravuje v § 8 odst. 1 písm. b).¹⁷⁵

Mediační dohoda, uzavřená v rámci mediace o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství může sloužit jako podklad pro rozhodnutí soudu.¹⁷⁶ Mediační dohodou se rozumí „[...]písemná dohoda stran konfliktu uzavřená v rámci mediace a upravující mezi nimi práva a povinnosti“¹⁷⁷ a taková to mediační dohoda je uzavřená v rámci „[...]postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými (dále jen „strana konfliktu“) tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.“¹⁷⁸

Vedle úpravy využití mediace v občanském soudním řádu, nachází mediace své uplatnění dále i v zákoně o zvláštních řízeních soudních, jenž zakotvuje informační povinnost soudu o možnosti využití mediace v § 9 ZŘS. V rámci těchto řízení zejména pak v rámci péče soudu o nezletilé, lze vést rodiče k smírnému řešení konfliktu nařízením mediace na dobu nejvýše třech měsíců dle § 474 odst. 1 ZŘS. Rodinná mediace se uplatní především v oblasti, týkající se úpravy poměrů k nezletilým dětem, jako je péče, styk, výživné.¹⁷⁹

Další možností nařízení mediace je možné v rámci vykonávacího řízení ve věcech péče soudu o nezletilé v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních dle § 500- § 510 ZŘS. Ve věcech péče soudu o nezletilé, lze nařídit první setkání s mediátorem dle § 503 odst. 1 písm. a) ZŘS. Návrh na soudní výkon rozhodnutí podává rodič v případě, pokud druhým rodičem není plněna soudem schválená dohoda nebo soudní rozhodnutí o péči o nezletilé děti. Lze konstatovat, že způsob výkonu rozhodnutí dle § 500 a násl. ZŘS se liší od jiných druhů výkonu rozhodnutí jednak cílem a prostředky k jeho dosažení. Účelem výkonu rozhodnutí podle ZŘS je „[...]předání dítěte do péče tomu, kdo je v rozhodnutí určen, umožnit dítěti styk s druhým rodičem[...]“. Soud ještě předtím než nařídí výkon rozhodnutí, může dle § 501 ZŘS vyzvat povinného, aby svou povinnost

¹⁷³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace ...*, s. 203.

¹⁷⁴ HOLÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace ...*, s. 115.

¹⁷⁵ § 8 odst. 1 písm. b) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů

¹⁷⁶ WESTPHALOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace ...*, s. 206.

¹⁷⁷ § 2 písm. f) zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů

¹⁷⁸ § 2 písm. a) zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů

¹⁷⁹ WESTPHALOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace ...*, s. 206-207.

dobrovolně splnil, nebo požádá orgán sociálně-právní ochrany dětí, aby povinného vedl k dobrovolnému splnění. Pokud ani v takovém případě nedojde k dobrovolnému splnění uložené povinnosti, lze přistoupit k nucenému výkonu rozhodnutí.¹⁸⁰

---

¹⁸⁰ WESTPHALOVÁ. In HOLÁ, Lenka a kol.: *Rodinná mediace...*, s. 207-208.

9 Cochemská praxe

9.1 Počátky Cochemské praxe

Počátky této meziodvětvové spolupráce v systému profesí spadají do 90. let 20. století na území soudního obvodu Cochem, nacházející se ve spolkové zemi Porýní-Falc v Německu. „Hlavní myšlenkou tohoto systému je zachovat dětem právo na oba rodiče, dát dětem možnost mít k dispozici oba rodiče i v případě, kdy dojde ke rozpadu rodiny a rodiče spolu nadále nežijí.”¹⁸¹

Fungování systému spolupráce a její podstaty popisuje v knize „*Du bist mein Kind*”¹⁸² její zakladatel a tamní soudce Jürgen Rudolph. Součástí knihy jsou i rady rozcházejícím rodičům, sestavené cochemskou pracovní skupinou.¹⁸³

V průběhu další let se tato spolupráce, vycházející z principů Cochemské praxe šíří do dalších soudních obvodů v rámci Porýní-Falc, později i k sousedním spolkovým zemím. S ohledem na podmínky vlastní cochemskému soudnímu obvodu, si tyto soudy přizpůsobily fungování Cochemské praxe podle svých podmínek. Cochem je rozlohou malé město, kde se zúčastnění na případu dobře znají, což je pro spolupráci a jednotný postup příznivým faktorem.¹⁸⁴ Nicméně ač si tyto soudy upravily Cochemský model dle svých podmínek, vycházely ze stejného principu, aby rodičovské konflikty byly vyřešeny bez zbytečných průtahů v nejlepším zájmu dítěte.¹⁸⁵

Negativní důsledky právní úpravy a rozhodovací soudní praxe pro dítě, spočívající ve ztrátě jednoho rodiče se stal podnětem k diskuzím v odborné veřejnosti ve městě Cochem, cítící potřebu neutěšenou situaci již řešit. V roce 1992 byla svolána konference profesí, které se participují na řešení rodičovských konfliktů. Téma konference bylo představení činnosti konkrétní profese a jejího názoru na spolupráci s ostatními profesemi svým spolupracujícím kolegům z jiných profesí. Díky jejich stejnému názoru, že dítěti po rozchodu by měli být zachováni oba rodiče, našly společnou shodu i na způsobu řešení situace, a to cestou spolupráce.¹⁸⁶ Rok poté byla uzavřena Cochemská dohoda, jejíž stranami byly zúčastněné odborné profese na konfliktech rodičů, které se zavázaly směřovat svou činnost v duchu vzájemné spolupráce s cílem dosáhnout společného nejvhodnějšího řešení a neužívat prostředků, které by jej ztěžovaly, mařily a řízení protahovaly. Stranou dohody jsou profese participující na procesu řešení rodičovských konfliktů, kam

¹⁸¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Představení Cochemské praxe. *Rodinné listy*, 2015, roč. 4, č. 7, s. 68.

¹⁸² RUDOLPH, Jürgen. *Du bist mein Kind. Die „Cochemer Praxis“-Wege zu einem menschlicheren Familienrecht*. Berlin : Schwarzkopf & Schwarzkopf Verlag, GmbH, 2007, 128 s.

¹⁸³ ROGALEWICZOVÁ: Představení Cochemské praxe..., s. 68.

¹⁸⁴ Tamtéž s. 71.

¹⁸⁵ DOSTÁLOVÁ, Soňa, KILLAROVÁ, Tereza. Cochemská praxe-role zapojených profesí. *Právo a rodina*, 2015, roč. 1, č. 7, s. 9.

¹⁸⁶ RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe” cesty k lidskéjšímu rodinnému právu* [online]. cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1>s.19-24.

spadají soudci, advokáti, orgány péče o dítě, rodinné poradny a soudní znalci. Obsahem Cochemské dohody je činnost profesí založená na interdisciplinární spolupráci, s využitím jednotlivých metod pro dosažení optimálního řešení konkrétního případu.¹⁸⁷ Cílem Cochemské praxe je usmíření společnou vůlí obou rodičů, jenž je takový postup v zájmu dobra dětí, pomoci jim obnovit vzájemnou komunikaci a respekt, čímž vytvoří pozitivní předpoklad pro výkon společné rodičovské odpovědnosti.¹⁸⁸

Koncept fungování systému jsou pracovní skupinou vytvářené sítě založené na dohodě všech zúčastněných profesí, zavazující se k poskytování vzájemných konzultací a k součinnosti při řešení rodičovských problémů. K dosažení tohoto cíle bylo nutné propojit působnost a výkon jednotlivých zúčastněných. Výkon každé jednotlivé profese je rovnocenný s možností vzájemného doplňování. Při chybějící spoluúčasti jediné zmíněné odborné profese, přestává fungovat zbytek sítě a praxe by bez společného postupu nemohla být uskutečněna.¹⁸⁹

Brzy po své aplikaci záměru dohody, se objevovaly pozitivní výsledky systému v řešení rodičovských konfliktů principy a zásadami Cochemské praxe, spočívající mimo jiné i na ranému zásahu a důsledné práci. Zejména pak pro děti, které nebudou vystaveny negativním následkům rozchodu mezi rodiči, se kterými se mohly stýkat.¹⁹⁰

Po úspěšném projektu se uvažovalo o legislativní úpravě, pro kterou Cochemská praxe byla inspirací, uskutečněná reformou rodinného práva v roce 1998, jenž odstranil v soudní praxi zažitý automatismus odejmutí jednoho rodiče ze sféry rodičovské péče.¹⁹¹

Leč se stala Cochemská praxe inspirací pro zákonodárce, nebyla zakotvena taková forma spolupráce v žádném právním předpise, jenž by stanovil povinnost nebo možnost pro její aplikaci.¹⁹²

9.2 Jak Cochemská praxe funguje

Cochemská praxe je zahájena žádostí o pomoc vyřešit rodičovský konflikt, u jakékoli spolupracující profese v jakékoli fázi.¹⁹³

Spolupráce mezi jednotlivými profesemi probíhá většinou na neformální úrovni.¹⁹⁴

Z vyjmenovaných profesí, se kterou se rodiče pravděpodobně dostanou do kontaktu jako

---

¹⁸⁷ ROGALEWICZOVÁ: Představení Cochemské praxe. ..., s. 69.

¹⁸⁸ RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty k lidskému rodinnému právu* [online]. cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1>s. 17.

¹⁸⁹ RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty k lidskému rodinnému právu* [online]. cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1>s. 24-25.

¹⁹⁰ ROGALEWICZOVÁ: Představení Cochemské praxe..., s. 69.

¹⁹¹ RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty k lidskému rodinnému právu* [online]. cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1>s. 19.

¹⁹² RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty k lidskému rodinnému právu* [online]. cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1> s. 17.

¹⁹³ ROGALEWICZOVÁ: Představení Cochemské praxe..., s. 70.

¹⁹⁴ Tamtéž s. 70.

první, jsou advokáti, kteří je budou zastupovat jako své klienty. Advokáti se v rámci této praxe zavázali vést svou činnost tak, aby své klienty nepodporovali v jejich bojových taktikách, ale měli by je vést k co nejoptimálnějšímu smírnému řešení konfliktu. Nejčastěji se tak děje doporučením využití pomoci u rodinné poradny nebo orgánu péče o děti. Pokud klient vyžaduje, aby se věci zabýval soud, v takovém případě advokát učiní podání adresované soudu, pro které jsou stanoveny náležitosti, v předepsaném rozsahu maximálně dvě strany textu popisu skutkového děje a návrhu na řešení.¹⁹⁵

Po doručení takového podání soudu, nastává šetření v rodině orgánem péče o dítě na základě pověření soudem, neboť orgán péče o dítě se může zapojit pouze na základě této výzvy. Není vyloučeno, že právě on bude první profesí, na kterou se rodiče obrátili.¹⁹⁶

Zastoupení advokátem je v Německu obligatorní pouze u rozvodů, nikoli v řízeních péče soudu o nezletilé. Nejčastěji se bude jednat o advokáta- specialistu v oblasti rodinného práva, který postupuje podle pravidel meziodvětvové spolupráce u konkrétního soudu.¹⁹⁷

Náplní práce opatrovníka dítěte je chránit zájem dítěte v soudním řízení a zjišťování názoru dítěte at' již formou návštěv a soudu jej poté sdělí. O tom vyhotoví písemnou zprávu pro soud. Opatrovník může činit procesní úkony, stejně tak jaké může činit advokát rodiče, z důvodu rovnocenného procesního postavení.¹⁹⁸

Stejně jako soud má orgán péče o dítě nezastupitelnou roli, neboť jeho účast je v rámci interdisciplinární spolupráce povinná. Orgán péče o dítě má podobné poselství jako český orgán sociálně-právní ochrany dětí. Německý však může vykonávat ze zákona další úkoly a mít jiná oprávnění a povinnosti.¹⁹⁹

Orgán péče o děti zahajuje svou činnost před samotným nařízením jednání tak, že je ve spojení nejen s rodiči, pokud to řízení vyžaduje i s dítětem. Orgán péče o dítě nemusí o své činnosti sepisovat zprávu, ale o výsledku svého šetření informuje soud.²⁰⁰

Soud je v celém systému vlivná a rozhodující složka, a to z důvodu svého vysokého a nezávislého postavení. Cochemská praxe nefunguje, až na výjimky, podle zvláštních psaných pravidel, které by byly pro soudy závazné.²⁰¹ Soud při konání prvního jednání vede rodiče k dohodě. Klade důraz, aby tak učinili již z důvodu odpovědnosti k dítěti. Nebude-li konflikt řešen smírnou cestou, nařídí se další jednání ve věci včetně povinnosti rodičů využít odbornou poradenskou činnost, kterou si po skončení jednání dohodnou v rodinné poradně a rovněž i

---

¹⁹⁵ Tamtéž s. 70.

¹⁹⁶ Tamtéž s. 70.

¹⁹⁷ DOSTÁLOVÁ, KILLAROVÁ: Cochemská praxe-role zapojených profesí..., s. 12.

¹⁹⁸ Tamtéž s. 12-13.

¹⁹⁹ Tamtéž s. 11.

²⁰⁰ ROGALEWICZOVÁ: Představení Cochemské praxe..., s. 70.

²⁰¹ DOSTÁLOVÁ, KILLAROVÁ: Cochemská praxe-role zapojených profesí..., s. 10.

termín, kdy se mají dostavit. Pokud se na návštěvách v poradně dohodnou, oznámí se tato skutečnost soudu, jenž učiní potřebné procesní kroky. V opačném případě se poradenství ukončí a advokáti požádají soud o nařízení druhého jednání ve věci, na kterém buď soud schválí dohodu, nebo i nadále bude vést rodiče k smírnému řešení.²⁰² Nejsou-li rodiče zjevně schopni k smírnému řešení dospět, do řízení vstupuje soudní znalec. Soudní znalec vypracovává znalecký posudek. Pokud s jeho pomocí rodiče dospějí k dohodě, již takový znalecký posudek není povinen vypracovat.²⁰³

Patrné z popsaného procesu je, že řízení směřuje k urychlenému jednání s tím, že v každé fázi řízení se zúčastněná profese snaží vést oba rodiče k smírnému řešení jejich konfliktu, neboť taková společná dohoda, jenž odpovídá představě zúčastněných, má řadu výhod oproti rozhodnutí soudu. Mimo jiné rodičům připomínají důležitou a nezastupitelnou roli v životě dítěte, ale také jejich odpovědnost na vývoji pro jeho budoucí život.²⁰⁴

Cílem, jehož má být realizací Cochemské praxe dosaženo, však není dohoda rodičů na střídavé péči, protože tu ani německá právní úprava nezná. Účelem je zachovat dítěti oba rodiče, na druhé straně vzájemně respektující se rodiče mají právo dítě vychovávat.²⁰⁵

9.3 Výhody Cochemské praxe

Jednou z výhod je ústní forma jakou je Cochemská praxe vedena, která je pro některé rodiče vítanější, než písemná vyjádření zvláště pro povahu projednávané věci citlivých a osobních, jenž se ústně vyjadřují lépe, k čemuž jim je poskytnut i dostatečný prostor.²⁰⁶

Výhodou je také povaha modelu režimu, který si rodiče zvolí a odpovídá jejich představě. Neukládá rodičům žádná striktní pravidla, ve formě kdy a kde se má dítě nacházet. Alfou omegou je hlavně to, aby byla zachována přítomnost obou rodičů. Výsledkem je pak spokojené dítě, kterému je zachována přítomnost obou rodičů a spokojení rodiče, kteří mají možnost podílet se společně na výchově dítěte podle modelu, na kterém se dohodli. Předpokladem však úspěšného výsledku je snaha a vůle participace. Celý systém je závislý na lidském faktoru, tj. spolupráce profesí směřující poskytnout rodičům relevantní a včasnou pomoc a zájem a ochota rodičů spolupracovat.²⁰⁷

²⁰² ROGALEWICZOVÁ: Představení Cochemské praxe..., s. 70.

²⁰³ RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty k lidštějšímu rodinnému právu* [online]. cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1>s. 28.

²⁰⁴ ROGALEWICZOVÁ: Představení Cochemské praxe..., s. 71.

²⁰⁵ ROGALEWICZOVÁ, Romana, KILLAROVÁ, Tereza. Realizace Cochemské praxe v České republice. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 9, s. 20.

²⁰⁶ DOSTÁLOVÁ, KILLAROVÁ: Cochemská praxe-role zapojených profesí..., s. 10.

²⁰⁷ ROGALEWICZOVÁ, KILLAROVÁ: Realizace Cochemské praxe v České republice..., s. 21.

Positivním přínosem je i ten, že v rámci vyřešeného konfliktu a smířených rodičů se vedou v poklidném duchu i další možná řízení, jenž se budou muset projednat, jako je například výživné, majetkové vypořádání manželů.²⁰⁸

9.4 Cochemská praxe v české legislativě

Vzhledem k tomu, že se již mezi českou odbornou veřejností projevil zájem o to, jak Cochemské praxe funguje, například v rámci projektu, jenž realizuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí,²⁰⁹ považuji za zajímavé tento systém zmínit i v rámci diplomové práce jako další z možností řešení péče o dítě. Po předchozím představení systému fungování, se nyní budu zabývat o možné aplikaci cochemských principů do české legislativy, resp. jakým způsobem by pomohly vyřešit problematické aspekty v soudním řízení s nezletilými dětmi rozvádějících rodičů.

Nad případnou úvahou přijetí principů Cochemské praxe do České republiky, by nebyla tolik potřebná legislativní úprava, než jako spíše změna v myšlení a přístupu rodičů, případně dalších na řízení zúčastněných a názor společnosti na ně. Cochemská praxe je založena na zájmu a pozitivním přístupu k samotnému konfliktu, proto pokud by se postupovalo pouze podle pravidel, avšak společný zájem na spolupráci vedoucí k dosažení dohody by chyběl, taková spolupráce by v důsledku postrádala smysl a spíše by se hledaly skulinky, jak tato pravidla obcházet a proč nemohou fungovat.²¹⁰

Konflikt je často zdrojem neschopnosti rodičů oddělit složku rodičovskou od partnerské. Je v tak vypjaté životní situaci důležité, aby rodičům poskytl pomoc třetí subjekt, na cestě zpět k jejich odpovědnosti. Mezi takové osoby by rozhodně měli patřit soudci, kteří zůstávají vzhledem ke své autoritě při výkonu funkce pořád lidmi, jenž mohou na rodiče výchovně působit, byť i za pomoci odborníků. Povahu řízení ovlivňuje zásadním způsobem i advokát rodičů. Ideální postup advokáta by měl spočívat na snaze udržet rodiče na přátelské úrovni či pokusit se o usměrňování případné averze k druhému rodiči. Rozhodující však stále bude, jaký rodič-klient je a jak vnímá svého advokáta. Rodič, který bude chtít vést válku, jednoduše vymění takového advokáta za jiného, který ho bude v jeho taktice podporovat. Obvykle se rodiče nesprávně domnívají, že názor pracovníka OSPODu je u soudu velmi vlivný až rozhodující, neboť co řekne, na tom soud postaví své rozhodnutí, proto se je snaží ovlivňovat, aby si získali jejich sympatie, spíše než aby využívali pro jejich účely.²¹¹ Jeden z návrhů na legislativní změnu je

---

²⁰⁸ RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty k lidštějšímu rodinnému právu* [online]. cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1>.. s. 34.

²⁰⁹ CIRBUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Cochemská praxe-vznik a vývoj. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 6, s. 11.

²¹⁰ ROGALEWICZOVÁ, KILLAROVÁ: Realizace Cochemské praxe v České republice..., s. 16-19.

²¹¹ Tamtéž s. 18-19.

oddělení funkce opatrovníka z náplně činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, byť není pro realizaci cochemské myšlenky nezbytný, neboť i v Německu byl prvotním vykonavatelem pozice opatrovníka pracovník orgánu péče o dítě. Je otázkou, kdo a jak konkrétně by tuto funkci institutu kolizního opatrovníka, jenž by byl určen zákonem vykonával. Bezesporu by došlo k účinnějšímu zastupování a hájení zájmů dítěte tím, že bude zbaven břemene řešit spor mezi rodiči a bude mít čas věnovat se pouze dítěti.²¹² To lze spatřovat dle mého názoru jako velkou výhodou pro zjištění názoru dítěte a jeho relevanci. Zvláště pak u dětí nízkého věku, pro které je méně stresující, pokud se rozhovor provádí s osobou, ke které si vytvořil již důvěrnější vztah o tak citlivých otázkách.

Problematickou oblastí v českém opatrovnickém soudnictví je také rychlost projednávání věci, s tím spojená zatíženost některých soudů s přibývajícemi nápadly v opatrovnických věcech měsíčně. Rychlost a způsob vedení řízení v rodinně právních věcech je stěžejní, protože právě délka trvajících řízení ovlivňuje budoucí život rodičů a jejich dětí, přitom je opatrovnictví vnímáno jako ne zcela zásadní druh agendy.²¹³

U Cochemské praxe je rychlost projednání věci naplněna stanovením lhůt pro jednotlivé procesní kroky. Velkým otazníkem tedy je, zda by takový princip stanovení lhůt bylo možné zavést i v českém opatrovnickém řízení. Pozitivním přínosem by byl určitě pro děti, jenž by jejich osud byl vyřešen v jasném okamžiku a neprotahoval se z vůlí rodičů nebo jejich advokátů. Problémem by spíše spočíval v rostoucí zátěži pro soudce a jejich rozhodnutí, jejichž kvalita by se odvíjela z nedostatečného časového prostoru pro posouzení okolností u některých problematických případů. Je třeba si uvědomit, že soudce je v některých případech na řešení věci sám a bez systému spolupráce ostatních profesí, by nebyla taková změna efektivní. Česká soudní praxe se může takovému principu v tuto chvíli přiblížit pouze se snahou nařizovat jednání v co nejkratším časovém horizontu a vést řízení k rozhodnutí bez zbytečných průtahů. Tento požadavek na postup soudů není možné paušalizovat, neboť nezáleží jen na schopnostech a možnostech konkrétních soudů, ale i na procesní aktivitě samotných účastníků, což není v dispozici soudu jej ovlivnit.²¹⁴

Další problematickou oblastí je způsob organizace spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany dětí s poradnami. Řešením je užší spolupráce pracovníků, spočívající na vytvoření seznamů jednotlivých pracovišť, s nimiž jsou v kontaktu v případě nutné spolupráce. Orgány sociálně-právní ochrany dětí tak mají přehled o jednotlivých pracovištích, které jsou schopné rodičům poskytnout pomoc s určitým problémem a na základě toho mohou doporučit konkrétní

---

²¹² Tamtéž s. 16-18.

²¹³ Tamtéž s. 16.

²¹⁴ Tamtéž s. 16-17.

pracoviště.²¹⁵

---

²¹⁵ Tamtéž s. 17.

10 ZÁVĚR

Střídavá péče má svou pozitivní, ale i negativní stránku. Výhodou je, že o dítě je pečováno oběma rodiči a dítě ve svém životě a výchově nepostrádá ženský ani mužský prvek. Dítěti je tak zachován kontakt s oběma rodiči, ale i s jeho sourozenci a dalšími blízkými, čímž eliminuje negativní důsledky z rozpadu rodiny. Střídavá péče však není vhodná pro všechny rodiny. Tam, kde přetrvávají závažné konflikty, by střídavá péče mohla být spíše na obtíž. Dítě je pak většinou zbrání rodičů v jejich válce. Rodiče žádající střídavou péči, ať už z jakýkoliv důvodů, zapomínají na svou odpovědnost a nejsou ochotni podřadit své zájmy nad zájmy dítěte, což podle mého názoru nejvíce známkou upřímného zájmu o výchovu dítěte. Takoví rodiče tedy zneužívají střídavou péči pro své pohodlí. Vedle toho dítěti dvakrát nepřidá ani střídání domovů, ne-li snad i škol. Dítě potřebuje mít pocit bezpečí, vědět kam se může vždy vrátit a na koho se obrátit. Zájem dítěte nespočívá jen v péči obou rodičů, ale je jím i pocit bezpečí v harmonickém prostředí domova, obklopen blízkými, kteří spolu dokáží komunikovat a respektovat se. Musím však konstatovat, že zákon dostatečným způsobem ochraňuje práva a zájmy dítěte a to již výslovným zakotvením v samotném textu na několika místech. Soudní judikatura však může být důkazem, že soudci mají nelehkou pozici v rozhodování o tak citlivých záležitostech, aby skutečně vyhověly všem zúčastněným. Pro tyto účely shledávám velkým pozitivem právě rodinnou mediaci.

V názvu diplomové práce i v samotném textu jsem užívala formulaci zájem dítěte. Nesouhlasím však s formulací nejlepší zájem dítěte, na jejich význam odkazují na samotný text. Hovořit nebo hledat v porozvodových situacích řešení, které bude v nejlepším zájmu dítěte, nepovažuji za vhodné jej takto v tomto případě označovat. Nejlepším zájmem dítěte podle mého názoru je, aby žil v úplné rodině, vychovávané milujícími rodiči, a to žádná jiná forma péče fakticky nemůže nahradit.

Ze zmíněné judikatury je patrný vývoj otázek, jakými se zabýval Ústavní soud, tj. od otázky nutnosti souhlasu rodičů se střídavou péčí, po absenci dohody až k samotným kritériím střídavé péče a poměrem k ostatním formám péče. Vývoj judikatury odráží změnu pohledu společnosti na výchovu dětí. Ustupuje model matky jako primární pečovatelky o děti a do popředí se dostává role otců, projevující se například nástupem na rodičovskou dovolenou.

Nesouhlasím s výrokem, že střídavá péče by měla být primárním řešením, jsou-li splněny ovšem její podmínky. Nemyslím si, že by takový nutný výrok byl třeba. V každém případě by soud měl postupovat individuálně. Jsou-li splněny požadavky na střídavou péči, měl by jej vyhovět. Nicméně je třeba hledat zdroj, proč tak soudy činí. Naopak si myslím, že taková premisa bude v praxi činit potíže, rodiče se jí budou zaštitovat a skutečný zájem dítěte bude stát v pozadí.

Své pochybení shledávám, zda je Ústavní soud kompetentní rozhodovat o takovýchto otázkách, kde je třeba přímý kontakt s rodiči a trocha empatie. Přínosem soudní judikatury v tomto směru bezesporu je, že stanovuje doporučení soudům, na co se mají zaměřit a co je potřeba zohlednit.

Nová hmotněprávní a procesní úprava posílila participačních práva dítěte. Stanovením věkové hranice a způsob, jaký má soud provádět zjišťování názoru dítěte eliminovala diskreci soudu v otázce způsobilosti dětí se vyjádřit. Soudy, odkazující na znalecký posudek nebo zprávu opatrovníka, které nemusí představovat kvalitní zdroj názoru dítěte již z důvodu, že je reprodukován. Navíc vyhotovením zpráv či posudků může prodloužit délku řízení, což je nežádoucím důsledkem.

Zdrojem informací pro soud je vedle samotných účastníků i orgán sociálně-právní ochrany dětí a znalci, přesto soud nemohou zbavit úvahy, jak mají zhodnotit relevantní skutečnosti. O objektivitě a práci pracovníků a znalců jsem se již zmínila. Přesto by se soud neměl bránit ani využívání alternativních metod, jako jsou poradny nebo mediace. Domnívám se, že o mediaci veřejnost není dostatečně informována. Jedním z důvodů může být zdrženlivý pohled soudců i účastníků, přesto mediace může významně pomoci odstranit konflikty nebo zatrpklý pohled rodičů, pro který se bránili střídávě péči. Kdo vedle rodičů dokáže situaci více vyhrotit, jsou samotní advokáti, kteří své klienti v jejich válečné taktice podporují. Nezazlívám jejich práci, je pochopitelné, že usilují a hájí svého klienta, ale takový postup je v těchto záležitostech spíše kontraproduktivní. Pro návrh de lege ferenda vidím inspiraci v Cochemské praxi. Domnívám se, že v rodinně právních záležitostech by měli pracovat kompetentní odborníci s odbornými znalostmi o metodách řešení rodinných konfliktů, jenž vedou své klienty k smírnému řešení a zároveň spolupracují na dohodě i s druhou stranou. Zajímavá je i cochemská myšlenka opatrovníka dítěte, který by nebyl pracovník OSPODu, ale nezávislá osoba, hájící pouze zájmy dítěte. Dítěti by bylo poskytnuto více času, nebylo by vystaveno tolik stresu, měl by svého důvěrníka, který by jej hájil před soudem efektivněji. Nicméně ani tak legislativní změny nejsou tolik důležité spíše než postoj rodičů k jejich dětem a zejména k sobě samotným. Ani sebe lepší koncepce, kterou by právní řád poskytoval, nedokáže uspořádat vztahy tak, aby zajistili klidný rodinný život. To je především na rodičích samotných.

Další návrh de lege ferenda by bylo výslovné zakotvení dohody rodičů na střídávě péči do zákona. Důvod pro zákonné zakotvení spatřuji v tom, že pokud se nedokáží dohodnout ani v této fázi, pak svědčí závěr takový, že ani na pozdější spolupráci se rodiče nedokáží dohodnout a střídává péče by nemohla fungovat, neboť schopnost spolupráce je zde daleko potřebnější, než kdy předtím.

11 LITERATURA

KOMENTÁŘE

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství, Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s.

MONOGRAFIE

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ, ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 246 s.

HOLÁ, Lenka a kol. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. 256 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 328 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006. 398 s.

RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva-Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. 227 s.

SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 243 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. 336 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. První část-Rízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014. 621 s.

JUDIKATURA

nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03
nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04
nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 238/05
nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08
nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09
nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10
nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09
nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10
nález Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. III. ÚS 3363/10
nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1835/12
nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13
nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13
nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13
nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13
nález Ústavního soudu ze dne 30. 12. 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. II. ÚS 357/02
usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1818/07
usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2008, sp. zn. II. ÚS 2082/08
usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2011, sp. zn. I. ÚS 419/11
usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. I. ÚS 1653/10
usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 106 /15
usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 10. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3330/14
rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011

ODBORNÉ ČLÁNKY

CIRBUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Cochemská praxe-vznik a vývoj. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 6, s. 11-16.

DOSTÁLOVÁ, Soňa, KILLAROVÁ, Tereza. Cochemská praxe-role zapojených profesí. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 7, s. 9-15.

HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 749-754.

KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 3, s. 88-93.

KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 353-358.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Participační práva dětí. *Rodinné listy*, 2015, roč. 4, č. 9, s. 1-10.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Střídavá péče velebená i proklínaná. *Bulletin advokacie*, 2015 č. 3, s. 44-48.

ROGALEWICZOVÁ, Romana, KILLAROVÁ, Tereza. Realizace Cochemské praxe v České republice (2.). *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 9, s. 16-22.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Představení Cochemské praxe. *Rodinné listy*, 2015, roč. 4, č. 7, s. 68-72.

VYPUŠTĚK, Radim. K prostředkům pro zjištění názoru nezletilého v civilním řízení. *Právo a rodina*, 2015, roč. 17, č. 3, s. 1-4.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. *Právník*, 2015, roč. 154, č. 2, s. 97-124.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí České a Slovenské Federativní Republiky o

sjednání Úmluvy o právech dítěte, publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 54/2001

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 91/1998 Sb. účinném ke dni 1. 8. 1998

INTERNETOVÉ ZDROJE

HOFMANNOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu* [online].pravonadetstvi.cz [cit. 26. 2. 2016]. Dostupné na <<http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Stridava-pece-v-perspektive-judikatu-Ustavniho-soudu.pdf>>.

RUDOLPH, Jürgen. *Ty jsi moje dítě. „Cochemská praxe“ cesty ke lidskému rodinnému právu.* [online].cochem.cz [cit. 10. 11. 2015]. Dostupné na <http://ww.cochem.cz/files/ebook/Jsi_moje_dite.html#1>.

12 SHRNUTÍ

Téma diplomové práce na střídavou a výlučnou péči z pohledu zájmu nezletilého dítěte pro svou povahu otevírá prostor pro individuální uvážení, kde dojít k jednotnému názoru o pozitivních a negativních je velmi těžké. Diplomová práce nejprve vymezuje základní pojmy a instituty, které autorka nadále v textu práce zmiňuje a které rovněž uvádí do jádra problematiky. Práce vychází z platné právní úpravy, avšak v některých případech bylo nezbytné zmínit i úpravu předchozí. Cílem diplomové práce je zjištění, jaká práva a jaké postavení má nezletilé dítě v řízení o porozvodové péči. Tato problematika je rozebírána v kapitole o participačních právech dítěte, doplněná příklady z judikatury. Za stěžejní část práce považuje autorka vývoj soudní judikatury o střídavé a výlučné péči, ve které se Ústavní soud zabýval otázkami týkajícími se nezletilého dítěte a jeho zájmu v rámci porozvodové péče. Soudní judikatura nejen, že potvrzuje zvláštní přístup v řízení o záležitostech týkající se dětí, resp. v rodinných záležitostech, ale rovněž odkrývá jednotlivé problémy v rozhodovací soudní praxi. Pro takové řešení je třeba hledat metody, které by napomohly naplnit účel zákona a dosáhnout řešení, odpovídající zájmu dítěte. Jako první autorka zmiňuje rodinnou mediaci, její podstatu fungování, výhody a uplatnění. Nicméně velké pozornosti je věnováno Cochemské praxi, která by mohla být pro řešení aktuálních otázek o porozvodové péči nezletilých dětí inspirací. Pro pochopení podstaty jejího fungování, považuje autorka za nezbytné zmínit i počátky procesu vzniku, nechybí ani výhody systému a případné legislativní návrhy a možnosti praktikování v českém prostředí, jenž se i zde pomalu dostává její pozornosti.

13 SUMMARY

This thesis about alternate and exclusive custody from the perspective of the interest of a minor child opens space for individual discretion, where is hard to say one opinion on this theme. The thesis firstly defines the basic concepts and institutes, which the author mentioned during the text and which also introduce to substance of the problem. The work is based on current legislation, but in some cases it was necessary to mention the previous regulation. The aim of this thesis is to find out what rights and what the status of a minor child are in the proceedings of post-divorce custody. This issue is discussed in the chapter of participatory rights of the child, supplemented with examples from case law. A crucial part of this work the author finds the development of case law about the alternate and exclusive custody, in which the Constitutional Court has dealt with questions relating to the minor child and his interest in the context of post-divorce custody. Decisions of the Constitutional Court confirms that is necessary a special attitude in the proceedings of children and family affairs, but also reveals the individual problems in the judicial decision-making practice. For such a solution is necessary to find out the methods that would help fulfill the purpose of the law and reach a solution, corresponding to the interests of the child. The first, author mentions family mediation, the essence of functioning, advantages and applications. However, much attention is devoted to practice of Cochem, which could be inspiration for solving current issues of post-divorce custody of minors. For understanding of its functioning, the author considers it necessary to mention the beginnings of the process of creation, there are also advantages and possible legislative proposals and the possibility of practicing in the Czech Republic, where slowly getting to the attention.

14 SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV

nezletilé dítě

zájem dítěte

střídavá péče

výlučná péče

rozvod

participační práva dítěte

judikatura Ústavního soudu

rodinná mediace

Cochemská praxe

15 LIST OF KEY WORDS

minor child

interest of the child

alternate custody

exclusive custody

divorce

participatory rights of the child

jurisprudence of the Constitutional Court

family mediation

practice of Cochem